

Ferdo Plešič
TILHO IN DRUGI

37742, VII, 8c

Tilho

in

drugi

. Zbirka .
humoresk
. in satir .

Spisal
Ferdo
Plemič

Založil L. Schwentner
v Ljubljani 1906

Tilho in drugi

Zbirka humoresk in satir

Spisal

Ferdo Plemič

[= Ferdo Kleinmayr]

Kas. Zerkowicz

Založil L. Schwenker v Ljubljani

1906

37742

III-E-e

030035949

Natisnil A. Slatnar v Kamniku.

Vsebina.

I. Tilho.

Stran

Uvod	1
Klavir („Jež“ 1904)	3
Slanik („Jež“ 1905)	8
Brez pare („Škrat“ 1903)	14
„Dan črne smrti“ („Škrat“ 1904)	18
Čevljarjeva ženitev	23
Poezija	28
Tilhova slava („Jež“ 1905)	33
Novo pohoštvo	40
Sklep	46

II. Drugi.

Pokopal sem svoje sanje	51
Petrefakta	66
Škandal	79
Jezernice	83
Sempronijev pes	96
Časopis	100
Posluh	105
Donese k literaturi	114
Libertas accademica	118
Bajka?	124
Predavanja	126
Termopile	133
Nočni pogovor	136
Kritik	141
Genij humorja	145

Tvojemu spominu, Tilho, in spominu veselih mladeniških let, prežitih v zlati zarji nade-polnega delovanja. Nadepolnega, rečem, ker nad sva dosti imela, dasi upanja manj, posebno pri krčmarjih, hišnih gospodarjih in drugih poštenih rokodelcih. A „up golj’fivi“ naju je pustil pošteno na suhem in postala sva filistra, sicer popolna filistra ne, ker manjka nama lepo rejen trebušček. Težko tudi, da se nama še kdaj prisadi, preveč sva stradala, ljubezni ne in dušne hrane, — a kruha.

Tvojemu spominu tedaj, tovariš Tilho, in najnemu življenju, ker sedaj menda ne živiva več, ko je nama minil oni brezskrbni humor in ko je nama naložila usoda trd boj proti temni neumnosti ali neumni temi. „Kulturno delo“ imenujejo ta boj filistri, in navadila sva se tudi midva imenovati ga tako, zato sva tudi planila z vso navdušenostjo v ta boj — za vsakdanji kruh, kakor ga imenujeva midva. Tvojemu spominu Tilho!

Ne vem več, kje si sedaj, ker si se mi izgubil nekje v svetu. Zato ti tudi ne morem poslati brezplačnega iztisa tele knjižice s pošteno dedikacijo, kakor bi jaz rad. A ne obupaj radi tega, temveč kupi si sam kak izvod. Napraviš si veselja obilo in mojemu

založniku tudi. Vendar čuj dober svet! Ne posojuj knjižice takim parasitom, ki žive le od izposojenega blaga. Verjemi mi, s tem si delaš škodo, ker knjižice ne dobiš več na spregled. Raje kupi deset iztisov hkrati in daruj jih humorja žejnim, dobrim dušam.

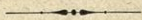
Tilho, nič mi ne zameri, če sem te slikal bolj od tvoje praktične strani, saj si bil velik praktik vseskozi, kadar se je šlo za to, iz poezije narediti evenk. Škoda le, da sva se prehitro ločila, ker drugače bi postal jaz vendarle velik svetovni pesnik. Vidiš, to priznanje naj te tolaži. Saj ti postavi svet po tvoji smrti velikansk kip jedino le iz hvaležnosti, da si me zapustil o pravem času.

Tilho, ko boš listal po tej knjižici, ne delaj mi ob robu raznih opomb, kje sem se prav pošteno zlagal, in če mi odpovedo po moji smrti cerkveni pogreb, in dobro veš, kako jaz ljubim zvonjenje. Najmanj pa naj ti pade v glavo pisati mi kakšno oceno. V tem pogledu se te res bojim kakor vraga.

Vse to ti priporočam, Tilho, iz dna prijateljskega srca. Če bi me pa ne ubogal, potem, Tilho, potem izdam svetu ves oni veliki tragični roman, kako si snubil ti ono in potem bo polom.

Dobro vem, da vsega tega ne bo treba, zato še enkrat:

Tvojemu spominu, Tilho, in moji veliki potrpežljivosti.

Klavir.

Poznate morda že mojega tovariša Tilha? Ne! Blagor vam, ker tako ne pogrešate par kronic v žepu, ki bi jih sicer pogrešali. Ali s tem še nisem rekel, da bi bil moj tovariš Tilho — tat. Oj ne! On je umetnik, ženij, najslavnejši mož bodočega stoletja in še mnogo več, kar bi vam znal on posebno dobro povedati. Samo na suši trpi malce in sicer v goltancu in v žepu. Jaz, njegov veren pajdaš, mu tudi v tem ne zaostajam in sem uverjen o njegovi ženijalnosti kakor on o moji. V tej svoji uverjenosti sva si sedela nasproti naslanjaje si ženijalni glavi.

„Temu treba narediti konec!“

„Da, Tilho, konec treba narediti.“

„Iz hiše mora!“

„Iz hiše!“

„Klavir!“

„Klavir!“

Vidite, da sva se ujemala ne samo z mislimi, nego celo z besedami. A z nama se ni ujemala že bolj priletna gospica Dragomila, ki je redno ves popoldan in večer neusmiljeno pobijala po neusmiljeno razglašenem klavirju in sicer oni raztolčeni „Gebet

einer Jungfrau“. Da naju ni težilo to pobijanje v najnih ženijalnih mislih, niti dalo istim nadzemskega vzleta, lahko sodite, če ste količkaj muzikalni. Vse sva že skušala. Jaz peti, grozno napačno peti, kakor znam v svečanih hipih le jaz, Tilho trobiti na star rog v idealno zabavo najnih sosedov, — pomagalo ni nič. A uprav sedaj bi rabila mir in tihoto, ker sva bila vglobljena vsak v svojo ženijalno delo, jaz v desetdejanjsko krvavo dramo, Tilho v dva metra dolgo, 50 cm široko Afrodito. Delala sva tudi marljivo, ali ko se je spodaj oglasil prokleti klavir, je prijel mene vrtinec v možganih, Tilha pa delirium tremens v prstih. Kaj početi?

„Treba je, da poskusiva skrajno, Tilho!“

„Da, najskrajneje!“

„Jeden naju se mora zaljubiti s spremljevanjem vsega orkestra v Dragomilo.“

„Da, jeden se mora.“

„Tebe je več kavalirja, daj ti!“

„Brrr . . .!“ Tilho je omahnil na oguljen počivalnik.

„Raje ti.“

„Brrr . . .“ padel sem jaz poleg Tilha v omedlevico.

„Pa najna slava?“

„Da, najna slava!“

„Treba se žrtvovati.“

„Dajva se oba!“

Krepko sva si stisnila roki ter poklicala Apolona in vse Muze za priče in na pomoč, nato sva skicirala načrt.

Gospica Dragomila ni sprejela že vseh štirideset let, kar je tlačila cenjeni naš mestni tlak, toliko zaljubljenih in tako gorečih lističev kakor sedaj. Sklep vsemu je bil, da je nama kaj kmalu določila sestanek ž njo, seveda vsakemu posebej. Prvi na vrsti je bil Tilho, ki si je pokrepil poprej svoje živce s par kozarci in sicer s tolikimi, dokler pri najboljši volji ni več ločil svoje Afrodite od moje drame, kar priča jasno, da sta si slikarstvo in pesništvo zelo sorodni umetnosti. Kako je šlo Tilhu pri njegovem prvem podjetju, raje zamolčim. Glavna reč je, da se ves popoludan in večer ni oglasil klavir in sem jaz dokončal svoje drame šesto dejanje, kar mi ni zameril še nihče, ker je ni še nobeden čital. Drugega dne sem hodil jaz trnjevo in križevo pot in je Tilho izvršil na svoji Afroditi štorkljasto bedro. Tretjega dne sva zbežala oba iz doma, ker se je oglasil klavir zopet in sicer s podvojeno silo — nobeden naju namreč ni imel sestanka z Dragomilo.

Po tem redu so se vrstili sedaj dnevi ves mesec prav prijetno in lepo, dokler ni jela siliti Dragomila kaj korenito v vsakega posebej glede — ženitve. Polom je bil tu, a najni deli kolikor toliko že dovršeni. Sedaj ni kazalo drugega, nego spraviti vrat dostojno iz zanjke. Jaz sem se rešil s tem, da sem

nekdaj „slučajno“ zalotil Tilha z Dragomilo. To je bil halò! Prepír, grozenje in — prost sem bil.

Pa Tilho? Njemu je predla sedaj še huja negoli prej. Že je klel mene in sebe, mojo dramo in svojo Afrodito, kar je zopet eklatanten dokaz sorodstva obeh umetnosti. V tem elegičnem stanju pa ga ni zapustila njegova pametna butica. Našel je rešilno misel.

Zvečer je bilo in Tilho se je šetal po mračnem drevoredu s samomorilnimi mislimi v srcu in z Dragomilo ob strani.

„Ah Tilho!“

„Ah moj klavir!“

„Kaj si rekel?“

„Ej nič, nič, zareklo se mi je. Pa to ni nikako čudo, da se mi zapleta danes jezik, ker sem pijan, t. j. — ne! — ker sem žalosten, žalosten noter do svojih raztrganih nogovic. Grozno mi nekaj leži na želodcu, t. j. na srcu. Oj leži, leži in teži, teži! Oj, oj, oj!“

„Sladki Tilho, kaj te teži?“

„Ah, sedaj mi skazeš svojo ljubezen, Dragomila, sedaj ali nikdar več!“

„Aaah!“

„Če me ljubiš . . .“

„Saj te!“

„Če mi hočeš res vse posvetiti . . .“

„Oj vse, vse tebi, Tilho!“

„Če tvoje srce bije zame . . .“

„In kako!“

„Če je tvoja božanstvena duša moja, če, če, če . . . oh klavir, oh Afrodita, — posodi mi petsto goldinarjev stare avstrijske veljave!“

Jedva je izrekel, že je ni bilo več in tudi kasneje ne. Klavir se je sicer zopet oglašal, a kaj to, ko je moja dramo že imel špehar, Tilhovo Afrodito pa podstrešne miši.

Pa recite, da moj Tilho ni ženij!

Slanik.

Kadar srečam svojega brivca, se primem vedno za lase. Kadar vidim kak zaljubljen parček, se spomnim dosledno hišnega ključa. Kadar slišim govoriti o kakšni vojni, takoj mislim na kuharice. Če kdo omeni napredek in kulturo, se spomnim koj na zobotrebnik. To je logika!

Če pa kdaj vidim slanika, že se domislim plesa pri gospodu Bahaču.

„In to ni logika!“

Tako ti, bralec, a jaz trdim nasprotno in če le kdaj, imam v tem slučaju prav. Poslušajte!

Povabljena sva bila nekoč s Tilhom k domačemu plesu veletržca Bahača. Kako sva prišla do te časti, ne pantim več dobro. Zdi se mi, da je portretoval nekdam moj Tilho gospoda Bahača. Nato ga je dvanajst ur pregovarjal, da je slika izvanredno dobro pogojena, posebno kar se tiče ovratnice, in v dvanajstih naslednjih urah je honorar srečno zapil in zabil. Potem je dvanajst ur nekristjansko smrčal in si preganjal dvanajst kritičnih ur prav po samaritansko svojega mačka. Slednjih dvanajst ur je preklel seveda zopet prav pošteno vso „malarijo“ od konca

do kraja. Vsled teh zaslug je bil povabljen k omenjenemu plesu z izrecnim pogojem, da si očisti poprej črevlje.

Tako prilično je prišel Tilho do te visoke časti, jaz pa menda nekako zato, ker me je vzel Tilho po pomoti s seboj.

Kje sva si preskrbela salonsko obleko, to ostane najna tajnost. Dejstvo je, da je prej nisva imela, kasneje je pa tudi nisva dolgo nosila. Črevlje nam je olikala gospodinja, ovratnici sva si privezala drug drugemu. Parfimovala sva se z „vijoličnim duhom“ gospodinjine hčere, to pa zato, ker je moj salon smrdel po vosku, Tilhov pa po smoli. Nato si je privezal Tilho hišni ključ za pas, jaz pa sem še v naglici naredil vozec v žepno ruto. Zakaj, res ne vem več; morda zato, da bi ne pozabil vrniti se domov. Tako sva stopila na ulico.

Po poti je Tilho še smuknil v neko prodajalnico, a vrnil se je kmalu. Kaj je imel opraviti tamkaj, sem pozabil vprašati ga, sam mi pa tudi ni zaupal.

Stopila sva v bajno razsvetljene prostore gospoda Bahača. Precejšnja družba, moška in ženska je bila zbrana. Bahač naju je sprejel kakor sploh sprejme mecen umetnika, to je tako prilično, od zvonika sv. Štefana navzdol. Predstavil naju je tudi najbližjim gostom, a potem naju je prepustil najni osodi dobro vedoč, da se slovenski umetnik razven v kakšno odvetniško pisarno drugam navadno ne izgubi. Mene

se je lotila neka starikava tetka, ki mi je naštela v pol uri pol ducata neozdravljivih bolezni, na katerih je trpela. Tilho si je izbral boljši del, obrnil se je do dveh gospodičen ter jih zabaval kaj ženijalno.

Vedel se je moj Tilho vrlo elegantno, le nekaj sem opazil na njegovem kretanju, namreč da je stavljaj, najsi je sedel ali stal, vedno desno nogo pred levo. Ko sem ga glede tega povprašal, mi je zaupal, da ima na levi hlačnici po vsem bedru navzdol lep rumen madež, ki sicer pri gotovi razsvetljavi in pod gotovimi pogoji celo krasi obleko, a v tej dvorani nikakor na vpliva olepševalno, ker je risan v popolnoma drugačnem slogu. Po tem razodetju mi je še razkril, da nosim jaz nekaj sličnega, sicer v manjših dimenzijah, a zato v živějšíh nijancah, pod prvim gumbom na levi strani svojega fraka. Nasvetoval mi je tudi, naj se držim z levo roko vedno tam nekje v bližini, inace bi ljudje mislili, da se vračam iz mandžurskega bojnega polja, kar bi bilo sicer jako častno, a pri tej razsvetljavi in teh pogojih malo verjetno. Ubogal sem ga in dobro se mi je godilo.

Tudi plesala sva in sicer vse številke jedilnega lista, t. j. plesnega reda sem hotel reči, po vrsti navzdol. Tilho si je bil izbral ljubeznjivo rudečelasko in dvoril ji je po notah. Ona se je vsa zagledala vanj in v njegov umetniški nimbus. On pa je ponosno gladil svoje kodre, govoril o svoji slavi, o

svojem neutolaženem srcu in — vestno držal desno nogo pred levo. To je tudi povzročilo, da je imel prsa junaško izbočena in mu je vsled tega hrbtišče nekam popolnoma izginilo.

Jaz sem se zabaval z neko črnolasko, otožnih, orientalsko rezanih oči, ki je bila za tri glave nižja od mene. Ker sem imel roko radi svetlobnih efektov itak na levi strani svojih prs, začel sem ji govoriti o ljubezni.

Pri vsem tem naju buffet ni pogrešal. Če se je le količkaj dalo, sva si privezala umetniški duši ob umrjoči telesi. A tudi tu nisva pozabila na svoje dekoracije, posebno ne ker je bilo vse polno starejih gospodov tam okoli. In če je prijel Tilho za kak krožnik, stal je kakor navadno stoji le vojskovod pred svojimi junaki. Če sem pa prijel jaz za kak kozarec, bilo mi je, kakor bi moral deklamovati najliričneje poezije najliričnejih pesnikov, sebe ne vštévši.

Tako sva se imela, kakor se ima na primer kakšen indijski Maharadža pri svoji poroki, kar ti pride katastrofa.

Nu in sedaj pričakujete vsi, da je tičala ta katastrofa v najnih okraskih po bedru leve hlačnice in pod prvim gumbom na levi strani mojega fraka.

Zmotili ste se.

Katastrofo je Tilho že dolgo nosil s seboj in sicer v desnem žepu svojega obširnega salona. Čudno

je le, da mu ni zdrknila že prej med plesom na tla in da jo je moral privleči nesrečnež lastnoročno na dan v onem svečanem hipu, ko sva se imela oba skoro zaročiti. Sicer pa sem jaz to katastrofo uže davno prej na tihem slutil in tudi ovohal, če sem prišel Tilhu slučajno preblizo, samo o njeni kakovosti nisem bil povsem na čistem.

Tedaj kaj je bilo?

Le počasi, le počasi, kajti jaz nisem še nikdar nič zamolčal, to bom pa najmanj.

Poslednjo četvorko smo plesali, in stala sva si s Tilhom nasproti ter govorila kakor namazano kolo vsak s svojo izvoljenko. Bilo je uprav v onem kratkem odmoru pred slednjo figuro, ko reče Tilhova dama kaj nežno:

„Gospod Tilho, prosim, bodite tako dobri in dajte mi pahljačo, ki ste mi jo poprej shranili. Vroče mi je.“ Tilho — stal je z desno nogo naprej — jo pogleda mameče v oči ter seže v svoj notranji desni žep, privleče nekaj na dan in pomoli svoji nežni plesalki galantno pod nosek.

Ta prebledi, zardi, prebledi in si pokrije polovico svojega obrazka ter jame — hihitati. A hihitati in hohotati jamejo tudi okolustoječi in to prav glasno. Tilho sprva menda ni vedel, kam to meri, a grozna slutnja ga obide in pogleda na svojo roko.

Grom in strela! Kar je molel svoji nežni izvoljenki pod nos, to ni bila pahljača, to je bil —

slanik, nezavit, smrdljiv slanik, kakor si ga je bil kupil in ga je bil vtaknil k sebi v oni prodajalnici v svesti si jutrajšnega mačka. In naj ga je še tako obračal in obračal, slanik je ostal vendar le slanik kljubu gotovi razsvetljavi in gotovim pogojem.

No, odkurila sva jo kmalo. —

Vidite, zato me spominja vsak slanik plesa pri gospodu Bahaču.

In to je logika!

Brez pare.

Podpiral sem si trudno glavo ter premišljeval, odkod neki bi se dobilo ono, čemur pravijo latinci „nervus rerum“. Dasi je namreč pel rajnki „šolmašter“ Vodnik: „Živi se brez plenka o petju ko tič“, vendar ima po katoliškem obredu krščen človek več potreb nego ptič, a o petju samem tudi ne bi mogel živeti, ker nisem kaj prida pevca. Tako sem premišljeval, ko odpre nekdo vrata in telebne v sobo. Ne da bi se ozrl v prišleca, sem uganil po ropotajočem vstopu takoj, da me je obiskal nihče drugi nego moj prijatelj Tilho, ženijalna glavica, vedno polna idej.

„Tovariš, ideja, ideja! Ha, ženijalna ideja!“ vikne, tleskne s prsti in upre oči v strop.

„Imaš li kaj penezov?“ ga povprašam s skrivnostnim upom.

„Ne! A idejo imam, ženijalno idejo!“

„Raje bi videl, da imaš kaj denarcev.“

„Pridejo!“

„Ej vraga, kako pa?“ menim vzradoščen.

„Po moji ideji.“

„Hudiman! Nobena tvojih idej ni še prinesla borov.“

„Ta pa bo“, reče nato on kategorično in nadaljuje: „Čuj, roman spiševa . . .“

„Za koš? Le spiši ga ti!“

„Ne, ta ne pojde v koš, marveč v svet, v široki svet med visoke kroge in nam prinese denarja obilo in časti povrh.“

„Da bi te, to se da slišati! Torej na dan z idejo!“

„Tedaj najprej: kilogram papirja,“ reče Tilho in me pogleda ostro z višine dol.

„Ne umem.“

„Seveda ne. Ali počakaj; na ta papir spiševa na drobno roman. Vse križem kražem, polno lepo donečih fraz, a bolj za visoke kroge in za . . .“

„ . . . za koš,“ dopolnim jaz.

„Motiš se, dragec. Res vsebine ne bo kaj dosti prida, pa nič ne de; vsebine sploh treba ni, ali naslov, naslov!“

„Naslov, kakšen pa?“

„Glej, koliko budalosti se je spisalo pod naslovi: „Brez cilja“, ali „brez jadra“, ali „brez krmila“, ali „brez vesla“, ali . . .“

„Dovelj, dovelj! Vidim uže, da misliš dati tudi ti svojemu romanu podoben naslov, recimo „brez jambora“, ali „brez sidra“, ali . . .“

„Oj, kako daleč blodiš s svojimi mislimi naokolo! Nič takega. Moderno mora biti, moderno! Naslov bo: „Brez pare“. Kaj praviš ti k tej ideji?“

„V teh soparnih dneh dobra ideja.“

„Tedaj začniva.“

„Pa začniva.“

V štirinajstih dneh je bil naš kilogram papirja popisan. Vse to najno upanje sva oddala neke sobote zvečer na naslov nekega založništva. Tilho je hodil od sedaj naprej z neznansko visoko privzdignjeno glavo ter je mene dvomljivca zavrnil vedno nekako ošabno-ženijalno, če sem se upal izreči katerisibodi dvom o dobrem izidu najnega podjetja. Pila sva že na račun honorarja, ki ni mogel izostati več dolgo časa.

Minili so nekateri dnevi in tedni, ko telebne zopet moj ženijalni tovariš v najno sobico. V roki je držal zapečateno pismo.

„Evo ti denarja, časti in slave!“

„Pokaži nu!“

„Odgovor založništva.“

„Odpri!“

„Prej vino na mizo, — danes vslednjič na kreda — da pozdraviva s polno čašo najno srečo.“

„Pa bodi.“

Odmašila sva steklenico in odprla pismo. Tu je stalo vijoličasto na belem:

„Cenjeni!

Iz vašega rokopisa res nisem mogel posneti, jeli govorite v tem gorostasnem . . .“

„Aha,“ reče Tilho pomenljivo, „si čul: gorostasnem!“

„Dalje,“ odrežem mu govor in berem:

... „v tem gorostasnem šunder-vundru o turški pari, o konjski pari ali o pari sploh. Če je menjena poslednja, dovolite mi konstatovati fakt, da je skrajno nemoderno govoriti sedaj v času elektrike o pari. Sicer pa vam je vaš suhoparni spis na razpolago. i. t. d.“

Po tem zelo poučnem branju prijelo me je nekaj za goltanec. Bil sem tako poparjen, da nisem niti razumel Tilhov bolestni vzклик:

„Kilo elektrike, kilo elektrike.“

»Dan črne smrti.«

Skončal sem bil uprav svojo junaško pesen naslovljeno: „Dan črne smrti“, ko vzdihne moj brezbožni tovariš prav sentimentalno:

„O, o, o Amanda!“

To me je spravilo vedno ob vso dobro voljo, ker moj tovariš, ženijalni Tilho, ki ni slikal uže mesece nič drugega, nego prav nesramno zliznjene ženske, je imel prekleto navado reči vselej mesto „lačen sem“, bolj poetično „o, o, o Amanda“. To je bilo skrajno brezbožno, ker prvič ni mislil pri tem na nobeno bledolično gospodično, nego na rudečo in zalito kuharico v gostilni „pri sladki vinski trti“, a drugič se ta ženska ni zvala Amanda, temveč Katerca. Zato se obrnem do njega in mu rečem globoko užaljen: „Sit sem, veš.“

„Oj srečen ti med srečnimi, jaz pa sem nasprotno zelo lačen. O, o, o Amanda!“

„Pa prodaj jedno svojih slik.“

„Bravo! Lepo govoriš, dasi govoriš neumno! Jaz svojih slik ne prodam manj nego 36 skupaj. Sedaj sem šele pri prvi in . . .“

„In do 36. boš srečno in slavno crknil od lakote.“

„Kakor pes!“ reče z globokim glasom Tilho.

„Kakor pes!“ mu pritrdim s še globokejim basom.

Tilho nato obmolkne, potem pa začne zopet s tragičnim glasom:

„Imaš kaj drobiža?“

„Nič!“ konstatujem jaz.

„Kaj takega morda, kar bi bilo tešilo želodec?“

„Tudi ne.“

„Niti klobase?“

„Ne.“

„Niti klobase nimava in božič je tu. Oj zlata poezija, oj zlata malarija — crknila bova oba! O, o, o Amanda!“

Nato vstane Tilho in pride k moji zveženi mizici. Tu zagleda moj rokopis „Dan črne smrti“. Malo marno ga vzame v roke, kakor da bi bil kakšen krojaški račun, pa ne najkрасnejši epos vse Slovenije in Evrope, ter ga jame čitati po svoji navadi od spodaj navzgor.

„Ha, ha, ha! Krasno! Poslušaj kaj si napisal!“
dê nenadoma in mi prečita konečne vrstice moje junaške pesni:

„Glej, križajo se meči, tla bobne,
težko nosijo konji že može.

Kam? Oj ne vprašaj; tja, naprej, naprej!

Kaj bo iz njih? Kedo mi to pove? ...

Dan jeze, dan trepeta, črne smrti;

pravica ubita in močje potrti.“

„S tem hočeš?“ me vpraša potem.

„Postati slaven, nesmrten,“ odgovorim jaz.

„A najprej moraš dati stvar tiskati.“

„Seveda.“

„A urednik ti bo marsikaj spremenil.“

„Naj le, samo da se tiska.“

„Daj meni pesen in resnično, resnično ti povem, še danes bova gorko večerjala.“

Izgovoril je to tako prepričevalno, da sem mu prepustil pesen, s katero jo pobriše Tilho naglo dol čez vse stopnice. Čez pol ure je bil zopet nazaj, a hodil je tačas previdno in počasi proti svoji navadi. Nič ni opravil, zato hodi tako klaverno, si mislim jaz in ko vstopi mu rečem: „Torej zopet nič?“

„Kaj nič, nič!“ se zadere on oblastno ter postavi skledo s tremi pari lepodišečih klobas, ki so ležale na gorkem kislem zelju, ter liter vina in pol hleba kruha na mizo.

„Kaj je to nič, a? Ti materjalist ti, brez prave poezije, še enkrat reci nič in jaz sem v stanu — pojesti vse sam.“

Ničesar nisem več rekel, temveč začel žvečiti, kakor je žvekal že Tilho.

„Vidiš“, reče po večerji moj tovariš, „tako se bo godilo nama še marsikater večer. Današnji je prvi obrok za tvojo pesen.“

„Tedaj si jo spečal?“

„Spečal.“

„Kje, komu?“

„Boš že videl.“

„Pa bo ponatisnjena?“

„Koj jutri v najimenitnejših listih našega mesta.“

„Lažeš!“

„Ti obrekuješ poštene ljudi. Potrpi do jutri in prepričaj se sam, da govorim jaz resnico.“

„Torej molčim.“

„Prav, molčanje je najboljša čednost vseh politikov, poslancev in diplomatov, žal, da med pesniki ni še toli razširjena. Ali kar se tiče tvoje poezije, da ne pozabim, nekoliko sprememb, malih brezpomembnih sprememb boš opazil na svojem delu.“

„Nič ne de. Kje pa si iztaknil tako dobro večerjo?“

„Dobra, kaj ne, je bila? Imam pač umetniški okus. Tu doli nama nasproti pri „sladki vinski trti“ so klali.“

Spal sem to noč dobro. Kako bi tudi ne? Saj sem se najedel do dobrega ta večer in jutri, jutri, oj jutri bo strmел svet in občinski zastop pošlje v mojo bajto frakasto deputacijo in mi izroči častno občanstvo, meni, pesniku „dneva črne smrti“. A jaz

bom gledal dol na nje, dol iz svoje meglene višine. Tako sem sanjal.

Beli dan je bil, ko me zbudi tovariš Tilho.

„Tu imaš liste! Tvoja pesen je notri, le nekoliko tiskovnih pomot je vmes. Pa nič se ne jezi, zvečer so zopet klobase v najinem jedilnem listu. Le beri in raduj se in — z bogom ljubca, starši!“

Že ga ni bilo več. Ta hitri beg je zbudil moj sum. Razgrnem časnike, bili so trije najuglednejši. Iščem in iščem svojo pesen dolgo, dolgo. Slednjič jo najdem — med inserati, a ne vse, samo slednjih šest vrstic in še te so se glasile:

„Glej, križajo se roke, in težko
sope nose možje zaklano svinjo.
Kam? Oj ne vprašaj! Tja v hladni hram.
Kaj bo iz nje? — Klobase sveže, he!
Dan klanja je „pri sladki vinski trti“,
ob kranjski cesti, številki tam četrti.“

„Ti vražji Tilho, to so tedaj one brezpomembne spremembe in tiskovne pomote!“

Manuskript je bil tudi pri hudirju, kakor sem zvedel kasneje, in tako so prišli Slovenci ob svoj najlepši epos.

Čevljarjeva ženitev.

Živel je tik hiše, kjer sva prebivala jaz in tovariš moj Tilho, čevljarček dobrih in slabih lastnosti. Dobra lastnost njegova je bila, da je nama nekdam sešil vsakemu po par čevljev, slaba pa, da je prišel trikrat v tednu terjat plačilo zanje. Prve mu nisva zamerila, ker nama ni šlo v glavo, kako se more kaj zameriti osebi, ki šije čevlje. Radi druge njegove lastnosti sva pa sklenila ne vznemirjati se preveč, ker svet poboljšati je najhuji in najnehvaležnejši posel, ki ga more prevzeti človek. Tako je bilo vse lepo v redu, kar pride nekega dne Tilho ves vesel v najino sobico.

„Čuj, naš čevljar se ženi.“

„S kom neki?“

„Z našo gospodinjo.“

Čevljar je bil namreč prileten samec, najina gospodinja pa udova brez otrok.

„Ej ja!“

„Seveda se in kmalu bo pogreb.“

„Poroka, si hotel reči.“

„Je vse jedno. Vendar veš ti, kaj to pomeni za naju?“

„Hm, hm.“

„To pomeni mnogo. V prvič pomeni, da se bova sedaj kmalu zopet pošteno gostila.“

„To je res.“

„Potem pomeni to, da nama bo popustil čevljar dolg.“

„Zakaj neki?“

„Ti si tepec!“

„Tepec bi bil le on.“

„Ti si tepec!“ ponovi Tilho še bolj kategorično in stavi roki v hlačina žepa.

„Prosim zakaj?“

„Prvič zato, ker ne veš, da je naš čevljar hodil k nama radi najinih čevljev. Drugič zato, ker ne veš, da se je tako seznanil z najino gospodinjo. Tretjič zato, ker veš, da se bosta vsled tega znanja poročila. Četrtrič zato, ker ne veš, da sva končno pripomogla njemu midva k tej zakonski sreči. Petič zato, ker ti jaz rečem, in če rečem jaz komu tepec, ga poznam vsaj toliko kolikor samega sebe.“

„Ti imaš prav. Tedaj bo konec njegovih terjatev.“

„Konec, konec in še pojedina po vrhu. Ali zapomni si dobro, dragi Makabejec, kaj ti sedaj rečem. Spravi vso svojo poezijo skupaj ter zloži slavnostno pesen, da boš novoporočeni par dostojno proslavil pri pojedini. Za nevezano proslavo preskrbim že jaz.“

„Dobro, takoj se lotim.“

„Prav, ali na vsak način ne v oktavah, temveč v tercinah.“

„Zakaj pa?“

„Ti si v drugič tepec. Ko nam prebereš pesen, je pač ne boš bral v jedni sapi, temveč za vsako kitico se malce oddahneš ter kaj založiš v usta, temu se pravi umetniška pavza. Sedaj čuj račun: Recimo tvoja slavnostna pesen je dolga 72 vrstic, kar je malenkost. Če jo spoješ v oktavah, imaš 9 odmorov, če jo spoješ v tercinah imaš 24 odmorov. Devetkrat, ali pa štiriindvajsetkrat založiti v usta ni vsejedno, vsaj pri poeziji ne.“

„Prav imaš!“

„Pa ne pozabi proslavljati tudi neveste, saj veš, da naju čaka že štiri mesece radi stanarine. Če dobro pogodiš, bo čakala dobra žena še štiri. A glavna stvar je, da mi povzdigneš sosebno čevljarstvo, radi najinih čevljev, veš.“

Kakor vidite, se je nama smejala sreča iz vsega grla. — Poroka je res bila in pojedina tudi in midva sva bila tudi povabljen. Tilho je strašno zajemal in pil ga je tudi sorazmerno, a pozabil ni hvaliti na desno in levo vabljenim gostom ženino dobrodušnost. Do vrhunca sem jo povzdignil seveda jaz s svojo ženitvanjsko pesnijo z natanko 24timi odmori. Zvečer smo ga imeli vsi pod kapo.

D drugega jutra sta novoporočenca odpotovala na ženitvanjsko potovanje v Gorico, midva s Tilhom pa

sva spraznila vse še količkaj polne steklenice, vesela, da sva se odkrižala na tako lahek način jednega upnika. —

Tretjega dne zjutraj.

Tilho je imel mačka, jaz dvojnega. Tilho si je obrisal obraz v mojo suknjo, jaz v neko njegovo sliko, ki je zavita tam ležala na mizi. Tilho si je jel krtačiti svoje spodnje hlače, jaz srajco. Tilho je nataknil na vsako roko po jeden čevljev in potem skakal kakor obseden po sobi.

„Kaj ti je, Tilho?“

„Čevlje bi si rad osnažil.“

„Pa?“

„Svoje desnice ne najdem, da bi prijel za krtačo.“

„Desnice, hm? Jaz imam dve.“

Tu potrka nekdo ob vrata.

Takoj smukneva pod odejo, jaz z glavo naprej, Tilho s čevlji. Vendar sva primolila oba hkratu z nosom na dan, ko vstopi čevljar, naš novi gospodar.

„Dobro jutro!“ de kislo.

„Lahko noč!“ reče Tilho.

„Z bogom!“ rečem jaz.

„Prišel sem, da se kaj pomenimo radi čevljev.“

„Bi jih radi osnažili,“ vpraša Tilho, „imate li desnico?“

„Plačati jih bo treba, menim.“

„Kaaaj?“ se začudim jaz.

„Kaaaj?“ se začudi Tilho.

Streznila sva se oba hkratu.

„Seveda, vse stare dolgove treba poravnati.“

„Vi ste filozof!“ reče Tilho.

„To mi ni nič mar, jaz hočem red. Sedaj sem prevzel jaz vso stvar v roke. V računih najdem tudi, da sta moji soprogi dolžna stanarino za štiri mesece. Tudi to mi bosta poravnala v teku tedna. Z bogom, gospoda!“

„Nesramna nehvaležnost!“ vzkliknem jaz.

„On je filozof!“ vzklikne Tilho.

Nato sva zasmrčala oba.

Poezija.

Tilho je bil zopet prav slabe volje ter pričel zmerjati čez poezijo. Tilho je sploh zmerjal čez poezijo, če mu je šlo kaj navskriž. Te slabe navade mu nisem mogel nikdar pregnati, zato pa me je on pregnal vsakikrat iz sobe, kadar je pričel svojo kritiko. Kritiziral pa je ženijalno, drugače pri njem sploh ni bilo pričakovati in škoda je le, da ga ni angažiral kak naših leposlovnih listov — veliko manj ljulike bi bilo zrastlo na slovenskem literarnem polju. Pa saj vemo, da štiri petine vseh ljudij ne izvršuje pravega svojega poklica. Jaz n. pr. bi bil imeniten potovalni agent, ker kakor vidite mi zgovornosti ne primanjkuje.

Ali vrnimo se zopet k Tilhu in poeziji.

Pomlad je sijala polna in gorka v najino podstrešno sobico in rada bi šla oba tja ven v eter in pozdravila boginjo Majo, ali — penězov nisva imela, brez penězov pa ni govora o krēmi, brez krēme pa ni navdušenja za lepo in blago stare umetniške šole. Zato je klel moj Tilho poezijo.

„Vidiš to imaš od poezije, crknil boš pri njej kakor mačka za dimnikom.“

Da je imel on od slikarstva ravno toliko, to je pozabil dostaviti.

„Če bi bil ti sedaj n. pr. čevljarski pomočnik, pa bi lahko udaril ob stegno brez bojazni, da pokneš po sami kosti, pa bi šla vun k „rumeni hiši“ in bi uživala pomlad in morske rake in . . . To imaš od poezije!“

Jaz, drugače strasten zagovornik poezije, sem le molčal pri tem anatemiranju, saj sem vedel, da bi niti ranjki Lessing ne bil mojemu Tilhu kos, če je ta imel svoj materjalističen dan. Tudi ženski spol, katerega je obožaval Tilho iz dna duše, ni imel v takih hipih upliva nanj. Dobro se spominjam sledečih besed, ki so jih ulovila moja ušesa o priliki, ko se je šetal naš junak s svojo sentimentalno Elviro ob morskem obrežju.

„Ah Tilho, kakšno poezijo čutim v svojih prsih!“

„Pazite gospica, da vam ne zdrkne v želodec.“ —

Nadaljeval je tedaj Tilho:

„Kaj ima narod, kaj ima pošten kristjan od poezije? To te vprašam.“

Vprašati je Tilho res mnogo znal.

„Narodu koristi poezija ravno toliko, kolikor mu koristijo sanjske bukve, kjer stoji pod rubriko R „rudečo krvavico videti: 7, 25, 83“, pod rubriko K pa „krvavico rudečo videti: 16, 49, 70“. Poštenemu kristjanu pa ne koristi nič.“

„Hm, hm, umetnost pa korist.“

„Molči, ko nimaš niti samostalne sodbe. Jaz bi že pokazal vsem poetom, kaj se pravi človeka za norca imeti, posebno pa onemu, ki je spel „vandrovca“. To ti je bil pravi čuk.“

„Vandrovca?“

„Seveda, saj ti je menda znana pesen o vandrovcu, ki se je vrnil v domačijo nepoznan, dokler ga ni zagledala njegova mati. V vseh ljudskošolskih berilih, t. j. nemških, je ta budalost ponatisnjena.“

„Budalost, Tilho! Pesen je eminentno . . .“

„Neslana. Sklep bi ji moral vsekakor biti drugačen, potem bi se znal tudi jaz drugače obnašati, ko sem se vrnil po šestih letih domov. Sploh bi ne bil šel domov.“

„To sem pa radoveden, kako bi ti spremenil to pesen.“

„Nič lažjega. Sprva bi srečanje „vandrovca“ s „colnarjem“ modificiral po modernih nazorih v srečanje vandrovca s financarjem. V drugič bi to srečanje kar opustil.“

„Zakaj pa?“

„Glej ga no! Kako bi tudi mogel financar spoznati vandrovca in naj mu je bil najboljši prijatelj, ko mu mora po službenem reglema-u gledati na žepe in v torbo, ne pa v obraz.“

„To je res.“

„Potem oni prizor z ljubico. Ha, ha, dotični poet žensk res ni poznal. Babe . . .“

„Ženske.“

„... babe dandanašnji in sploh vedno so bile take. Da se pa vandrovec joče radi tega, je naravnost smešno.“

„Tedaj to bi tudi črtal?“

„Seveda.“

„Potem ostane le še mati, a srečanje vandroveca s to je že sklep pesni in mislim, da si se zgražal prej uprav nad sklepom.“

„Seveda. Mater bi tudi opustil, ker se stvar sama ob sebi razume, zato bi pa prikrojil sklep po lastni svoji skušnji.“

„Ej kako neki?“

„Pravil sem ti uže, da sem se povrnil po šestih letih v domačo vas. Medtem sem bil postal bolj dolg, bolj suh in bolj rumen. Noben hudir me ni poznal več, niti sosed Jaka, ki me je nekdaj zalotil pri svojih črešnjah ter me pošteno naklestil. Zato pa nisem bil kar nič žalosten in jedina moja želja je bila priti do vaške krčme, domače sem bil namreč mimogrede že pozdravil. Ravno stopicam prek luž sredi vaškega trga, kar ti prikreše kakor hudournik nek človek za menoj. Hoj, hoj, hoj! upije že od daleč, a ko pride do mene, udari s smolasto roko po moji rami in reče v jedni sapi: Ej to je lepo, Kompanjev Tilho, da si se spomnil name. Nu sedaj mi pa kar daj one tri kronice, ki sem jih pošteno

zaslužil ob tvojih kvedrastih čevljih par dnij predno
si odšel v mesto.“

„Tedaj?“

„Tedaj: . . . in kolikor solnce me je osmodilo,
je upnikovo oko me le zasledilo.“

„Mera, mera, Tilho!“

„Kaj mera, kaj rima — faktum je.“ — —
Sedaj pa pokličite Lessinga!

Tilhova slava.

Tilho, moj ljubi Tilho je stresal svoje ženijalne kodre. A če je Tilho stresal svoje ženijalne kodre, je to pomenilo gotovo nekaj. Poleg tega pa je izbulil oči, mahal z rokama, hodil po najini sobi gor in dol ter deklamoval. Pardon, deklamoval ni, ker zato ni imel talenta, pač pa je rjul kakor zaboden vol tako, da so že jeli trkati na najine stene in najin pod okolubivajoči filistri. Na najin strop, hvala bogu, ni mogel nihče trkati, ker to zadoščenje sva imela, da vrhu naju ni bival po dnevi nihče, po noči pa le mačke.

Zakaj je bil Tilho tako razdražen?

Ne morda zato, ker je nosil danes moje njemu za ped predolge hlače modrikaste barve. Oj ne! Te je nosil že teden dni, ker svojih radi raznih finančnih operacij ni več imel. Tudi ni bil jezen na svojo ljubico, ker ženske ga sploh niso mogle ujeziti.

A kaj mu je bilo?

Ej, to ni težavno povedati. Tudi Tilho je imel, kakor sploh vsak slikar, svoje slavohlepne hipe. In kakor je nekoč v takem hipu poprosil stari polkovnik Buttler dunajski dvor za grofovski naslov, tako

je upal doseči tudi bratec Tilho trajno slavo ter je poslal v dunajsko umetniško razstavo neko božanstveno dolgopeto Venero. Bil je polkovnik Buttler namazan, a bil je moj Tilho še bolj. List je prišel iz Dunaja, sicer čisto navaden časopis, a v njem je bila kritika umetniške razstave. Ko sem bil jaz to ovohal, želel sem Tilhu prav prijazno „lahko noč“, dasi je bil še beli dan, ter sem zlezal pod odejo. To pa, ker sem vedel iz lastnoročne skušnje, da Tilho v svoji radosti ni ločil prijatelja od sovražnika, ampak je davil vse vprek.

Ko je prebral Tilho oceno, je najprej pogledal po sobi, kje sem jaz. Uvažuje, da je malce sitno dihati skozi davljeno grlo, pa sem bil jaz z glavo že pod blazino. Zato je začel Tilho daviti časopis, rjuti in tekati po sobi gor in dol.

Prva njegova razločna beseda, ki me je prepričala, da je še pri zdravi pameti, je bila: „Osli!“ Potem so sledila razna poglavja Erjavčevega prirodo-pisa, kakor: „Biki, teleta, dromedarji i. t. d.“ Ko je prišel bolj k sapi, začel je tem samostalnikom pridevati primerne prilastke: „Prokleti osli, teleta zabita, piramidalne kamele.“ Svojo zoologijo je skončal s „hiperdijagonalnimi hipopotami“, potem mu je nekoliko odleglo.

Sedaj je pričel filozofovati:

„Taka šleva se potem še podpiše „umetniški kritik“. Takoj naj me vzame najgrša babura za moža,

če ta človek sploh ve, kaj je slika. Proporcije ni v telesu moje Venere, proporcije? Ah, to je že najpodleja nesramnost! Ve sploh ta čuček, kaj je ženska? Nemara misli, da mora imeti moja Venera grbo na hrbtu. Gotovo sta se mu pojma proporcija in porcija zmešala v njegovih zvodenelih možganih. Pa pre-naglo je slikana? Hudir, dva meseca sem mazal po platnu in to naj bi bilo pre-naglo? Meni se nekam zdi, da računi ta človek še po ruskem koledarju. „Sploh ne sodi to nedovršeno delo v razstavo.“ Kam pa naj grem z njim?“

„V dimnik, Tilho, v dimnik!“ se oglasim jaz izpod odeje.

„Jaz ti bom že dal dimnik!“ zarjove Tilho. „Tja pojdi ti s svojo dramo, da ti ne bo dolgčas po nji. Jaz se odrekam tej časti. Prokleti kritikui, smrduhi, grduhi, požeruhi . . .“

Kar je spravil Tilho sedaj iz ust, zopet ni bilo drugega, nego slovniška vaja: s končnico „uh“ izpe-ljati nove samostalnike. Nato je padel težko v stol.

„Krrrh!“

Oho, tako njegov stol še nikdar ni zaškripal! To nekaj pomeni.

Seveda je nekaj pomenilo. Tilho se je vsedel z mojimi lepo modro barvanimi hlačami na — svojo paleto.

„Oj moje hlače!“ vzdihnem jaz.

„Oj moja paleta!“ vzdihne on.

Potem delj časa nisva več vzdihovala, ker nama je sapa pošla, njemu radi palete, meni radi hlač.

„Takoj jih slečeš!“ ga nahrulim kar mogoče osorno.

Tilha je minila vsa ogorčenost.

„Jejžeš, jejžeš, kaj bo, kaj bo!“ je tarnal ter začel jih slačiti.

„Hitro v vodo z njimi!“

Že jih je prijel in že je mislil pomočiti zadnjo plat v škač vode, kar mu zastane roka. Debelo pogleda na stobarvni madež ter jame plesati kakor obseden po sobi okrog.

„Talata, talata! Hevreka, hevrek!“

„Si li znorel, Tilho? Slovensko govori, da te bom umel!“

„Škarje, škarje!“ vpil je Tilho zdaj slovensko, kar me je navdušilo tako, da sem skočil k njemu in mu izpulil hlače iz rok.

„Si li res ob pamet? Kaj boš rezal? V vodo z njimi!“

A Tilho me ustavi sredi poti.

„Za boga nikar, moja sreča, moja slava! Škarje, škarje!“

„Čemu ti bodo?“

„Poglej, poglej!“ dé on ves blažen in razgrne zadnjo plat svojih hlač pred menoj, zaljubljeno jo ogleduje.

„Vidim, vidim; „sferdirbal“ si mi jih pošteno.“

„Seveda, a to ravno nama donese denarja za sto in sto drugih hlač in meni še slavno ime povrhu. Le moj podpis še manjka.“

„Kje?“

„Na hlačah.“

„Bravo, še bolj mi jih hočeš pokvariti.“

„Nič se ne boj, dobro ti jih plačam.“

„S čim?“

„S tem, ali pravzaprav od tega, kar dobim zanje.“

„Pri cunjarju niti vinarja več.“

„A v umetniški razstavi celo vrečo kronic.“

„Ne verjamem, da tam sploh kupujejo hlače.“

„Tega ne, a slike.“

In naredil je Tilho s svojim prstom štirioglat lik po zadnji plati svojih hlač. Sedaj sem ga jedva nekoliko umel.

„Ti hočeš to izrezati?“

„Da, da, pa v okvir in v razstavo.“

Sedaj se nisem več upiral, za srčnega prijatelja sem pripravljen žrtvovati tudi svoje hlače.

Tilho je sedel. Jeden, dva, tri in štiri, bile so moje hlače ob najširji del. Kmalu nato je bila reč v okvirju in na poti v razstavo.

Teden dni kasneje se je kar trlo ljudstva pred Tilhovo sliko, ki je visela v tretjem salonu naše do-

mače permanentne slikarske razstave. Tudi Tilho je bil tam. Kar je tam čul, ga je prijetno iznenadilo. A kar je prinesel časopis o tem rudimentarnem ostanku mojih ponesrečenih hlač, je presegalo že vse meje. Črno na belem je bilo brati:

„Secesijonistična razstava: ... Med drugimi slikami se odlikuje v tretjem salonu posebno mala sličica mladega, nadepolnega slikarja Tilha. Drznost, s katero je sestavil slikar barvo k barvi brez vsakega milejšega prehoda, je res ženijalna in mora imponirati. Sosebno te privlači rumena boja po svoji živahnosti. Slika predstavlja v rumene žarke zahajajočega solnca vtopljeno pokrajino.“

Drugi časopis pa je prinesel o Tilhovi sliki sledeče:

„Kako nesramno se trudijo nekateri kritikui, da bi pripravili mlade talente ob veselje in ljubezen do umetnosti, to je res več nego fenomenalno. O „rumenih žarkih zahajajočega solnca“ govori nek gorjanski dopisnik časopisa ... Kdor se tej kritiki najbolj smeje, je ženijalni umetnik Tilho sam in cenjena publika. „Rumena boja“, „zahajajoče solnce“, ha, ha! Gospod „kritik“, oglejte si to višnjevo nebo, ki se obokuje v probujajočih se nijancah nad še dremajočo prirodo. Rumeni trakovi, to je drzno označen prvi svit ...“

Tilho se je res smejal. Jaz pa sem privlekel z vsem spoštovanjem ostanke svojih ponesrečenih

hlač na dan, da si ogledam njihovo „probujajoče nijancirano“ barvo. Vraga, človek včasih res ne ve, kakšen zaklad nosi takole meni nič, tebi nič okoli svojih beder. Zato treba kritikov!

Tako je prišel Tilho do svoje slave, do lepega kupička denarcev in, kar največ velja, do precejšnjega števila naročil.

Novo pohištvo.

Pravil sem vam uže, da je prišel moj tovariš slikar Tilho po čudnem naključju do precejšnje slave in precejšnjih naročb. Vsled tega mu je zrasel greben. Pa ne štejte mu tega v zlo. Marsikomu zraste greben. Petelinu na primer zraste že kar tako sam ob sebi, volilnemu kandidatu po ugodni volitvi, uradnikom vsakega prvega, drugim zemljanom pa kadar ga imajo malce pod kapo. Meni je zrasel, ko je ponatisnil po pomoti nek list prvo poglavje nekega mojega 59 glavatega romana. Še sedaj ga imam, greben namreč, romana pa ne več, ker nadaljnjih poglavij ni bilo na dan, manuskript pa sem potem čez nekaj časa v ratah zopet nazaj kupoval — s sirom in klobasami vred.

Tilhu je tedaj zrasel greben in prvi znak o tem je bil, da mu je postajala najina podstrešna sobica pretesna in premalo zračna. Zakaj, res ne vem. Zraku sva imela v njej vedno dovelj, posebno po zimi. Glede prostora pa je bila taka, da bi objemala še deset drugih 59 glavatih romanov in ducat Tilhovih slik po vrhu. Morda pa se je zdelo Tilhu, da njegov

greben ne najde več prostora v nji. Zato mi reče lepega jutra:

„Iz tega zaboja morava ven!“

Jaz sem nato najprej modro molčal. Tudi tega mi ne smete šteti v zlo. Molčal je že marsikateri. Molčal je na primer Jernejev Štefe, revež je bil namreč mutast. Molčal je Andrejev Tone, revež je bil namreč državnozborski poslanec. Molčal je Janezov Pepe, revežu se namreč ni dalo govoriti. Ker se pa jaz vedno le ravnam po klasičnih izgledih, zato sem tudi molčal.

„Iz tele bajte morava,“ nadaljuje Tilho, „in v novi si postaviva svoje šotore.“

„Jednega zate, jednega Eliji, jednega . . .“

„Kakšnega Elijo pa meniš?“

„Citiram sveto pismo.“

„Aha!“

„Da! Jaz ponavljam dan za dnevom občo zgodovino; zjutraj pričnem s starim vekom, opoldne je na vrsti srednji vek, zvečer . . .“

„Splošni vek. Ali vekaj in tarnaj kolikor hočeš, iz bajte morava, že da pokaževa najinemu čevljarju roge. Za to poskrbim že jaz.“

In poskrbel je.

Najprej je obletel pol mesta ter iskal ob raznih hišnih vratih po listkih, ki bi naznanjali, da se tod in tod odda opremljena soba. Ko jih je bil prebral kakih trideset in preštudiral njihov slog, se je

spomnil, da si je treba tudi ogledati tako ali slično sobo. Zato stopi v neko hišo in potrka ob nekih vratih tretjega nadstropja. Ženska, zalita in zamazana, mu odpre vrata.

„Želite gospod?“

„Bajto bi si rad ogledal.“

„Kaj?“

„I nu, svoj šotor bi rad tu razpel.“

„Kaj?“

„Prosim, ste gluhi? Le povejte, kar nič vas naj ne bo sram, tudi gluhi jedo svoj kruh. Poznal sem celo človeka, ki je bil gluhi, pa se je mastil vsak večer ob piščetih.“

„Ne razumem.“

„Ja, takšen je pač svet! Tudi meni ne gre to pravzaprav v glavo. Pa kaj se hoče, faktum je. Sedaj mi pa pokažite bajto.“

„Aha, vi menite sobo?“

„Bravo, bravo! Sobo, seveda sobo, tako se tudi včasih reče.“

Peljala ga je v sobico, precej lično in svitlo. Tilho se razkorači sredi nje in prične kimati z glavo. Slednjič reče:

„Najprej, da vam povem, mora še jedna postelja noter.“

„Ste li oženjeni?“

„Bog varuj, ali tovariša imam, ki bo prebival z menoj. Potem pa vrzite vse to staro pohištvo ven in uredite sobo z novim.“

„To bo malce težko.“

„Koliko zahtevate mesečno za sobo, kakoršna je namreč sedaj?“

„25 kron.“

„Dam vam jih trideset, a pohištvo mora biti novo.“

„Nu, potem že. A vsega, popolnoma vsega vam ne morem opremiti na novo.“

„I, če ostane kaj starega, še rabljivega notri, nič ne dé.“

„Tedaj kdaj pridete?“

„Čez osem dni.“

„Hm, ne bi mi hoteli dati nekaj na roko, v jamstvo, da prideš res?“

„Tukaj, deset kron.“

„Dobro! Tedaj čez osem dni na svidenje!“

„Da, ali zapomnite si, vsaj del pohištva mora biti nov v bajti.“

„Že prav!“

Odšel je.

Tekom naslednjega tedna sem jaz čul čudeže o najinem prihodnjem stanovanju. Človek bi mislil, da Tilho ni več pošten secesijonistični slikar, temveč kak tovarnar ali prekupovalec s pohištvom. Vedno je imel stole, mize, omare, postelje in drugo leseno

ropotijo v ustih. To mu je povzročilo pogosto hudo žejo. Zameril mu tedaj nisem, da si jo je pošteno tolažil, nasprotno sem mu celo pomagal pri tem hudem delu kakor črna živina.

Prišel je toliko pričakovani dan in Tilho se je odpravil v novo stanovanje. Jedva mu je gospodinja odprla vrata, že je sfrčal v najeto sobico. Le njegovemu dobremu živčevju imamo se zahvaliti, če ni Tilha zadela kap, ko je vstopil v sobo. Vendar je ostal mutast dobre četrte ure, potem pa je prišel ogorčen:

„Ka-aj, to je novo pohištvo?“

„Seveda.“

„Menda ne boste trdili, da sem slep.“

„Tega ne.“

„Dobro tedaj. Jaz namreč novega pohištva ne vidim; vse je pri starem.“

„Oho, saj popolnoma novega niste zahtevali.“

„Ne, a vsaj večjidel novo.“

„Nu, in to je.“

„Prosim kje? Jaz ga ne vidim.“

„Tu-le je!“ reče nato ona in pokaže na vegasto trinogato mizico, katere pred osmimi dnevi res ni bilo v sobi.

„To je novo pohištvo?“

„Da.“

„Potem pa se gugajte vi na njem, mene ste videli slednjič.“

Pograbil je klobuk in odšel v krčmo. Tam je najprej zvrnil tri merice črnega vina v se, potem pa se je spomnil, da je oni debeli ženi dal že na roko deset kron.

„Kako priti do njih? Sam ne grem! — E kaj, komisijonarja pošljem.“

Poslal ga je z malim listkom. Mož se je vrnil kmalu, brez kronic, a z nekim pismom, v katerem je povdarjala gospodinja, da ima po kontraktu pravico pridržati si jamstveno vsoto.

„Pa naj jih ima,“ reče Tilho jezen, „vsaka šola kaj stane.“

Naročil si je še merico vina, a pri tem je opazil, da se komisijonar še ni zganil z mesta.

„Nu oče, ali ga boste tudi vi merico?“

„Že, že; ali prej prosim eno krono za pot.“

„Grom in strela, še to!“ —

Sklep.

In to naj bi bila res slika najinega življenja? — Posmehuješ se mi, tovariš Tilho. Ej, nikar ne! Najino cigansko življenje je bilo res bogatejše, nego so opisani dogodki. To moram pritrditi v pomirjenje tvojega kritičnega duha.

Pisal sem tedaj le odlomke, prav vesele odlomke iz onih tragikomičnih dnij. Veš Tilho, danes se piše sploh le odlomke, menda zato, ker je ves sedanji višje čuteči svet tudi le odlomek nekdanjih silnih prednikov.

Sedaj si pomirjen?

Ne še? Še me ne umeš popolnoma?

Vidim, da moram govoriti v tvojem žanru, da prisije zlata luč dobrega umevanja v tvojo bistro glavico.

Videl sem nekje v neki razstavi sliko, res umetniško dovršeno sliko, kakor je ti nisi še nikdar zmogel. Naslova te slike nisem nikoli zvedel, ker naslov je stal v katalogu, katalogov pa iz finančnih in drugih obzirov nisem nikdar kupoval. Slika je predočevala predmestno ulico. Sredi nje je stalo zveženo, grbasto človeče, kateremu je padel predalček

z raznimi malenkostmi na umazan tlak. Čudno se je pačil revčkov obraz. Okoli njega pa so stali predmestni pobalini in rogali in smejali so se mu. Tragičen prizor, kaj ne? Istega dne nisem si ogledal nobene druge slike; sila potrt zapustil sem dvorano. Vendar sem bil naslednjega jutra zopet pred isto sliko. Takrat pa sem izborno zajutrkoval in druge misli so me prevzele.

Kaj, ko bi izrezali iz te slike ono krevljasto revo? Sama zase, brez one trdosrčne okolice, naredila bi jako smešen utis. Ne da se tajiti.

Si me razumel?

Vidiš, tako je bilo najino življenje in taki so ti borni odlomki.

Sedaj si pa zapali smodko in poglej tudi malce na druge, med katerimi sem seveda tudi jaz. —

II.

Drugi.

Pokopal sem svoje sanje.

Pokopal sem svoje sanje in sedaj mi je bilo bolje. Vlegel sem se na počivalnik, prižgal smodko ter pihal v mrak modrikaste kolobarje, ki so se širili, razkrajali v ozke proge ter se vlekli tja proti oknu, še enkrat se zazibali in zginili v rezkem večernem vetriču.

Pokopal sem bil sanje in sedaj mi je bilo dobro.

Ponavljati sem si moral ta stavek zlog za zlogom večkrat in potem sem bil uverjen o svojem dobrostanju. Koliko mirnih nočij sem žrtvoval onim visokotečim sanjam, koliko jim žrtvovati sem bil še pripravljen! A potekla so leta, leto za letom, jedno težje od drugega in one jasnoblesteče fraze, za katerimi sem hlatal, so obledevale, čim bližje se mi je zdelo da jim prihajam.

Puhlost vse!

Pokopal sem svoje sanje.

Čudno mi je bilo vendarle pri tej misli in počivalnik je gorel pod menoj.

Kaj bo sedaj z mojim umetniškim nimbusom? Z onim nimbusom, ki sem si ga ovil s takim trudom

okoli svoje kodraste glave? Kaj poreče nežni spol, v kolikor ga jaz poznam, ko ne zagleda več onega mrklega sijaja razpetega v drznem loku od desnega ušesa preko širokega čela do levega ušesa? In če me kdo povpraša po njem, kaj mu porečem? Tam v stari šari je, prijatelj, tam med ukrivljenimi žebli, med zarjavelimi ključi, med zvitimi svedri, med kladvi brez toporišča. Tam je moj tenek nimbus in rjavi, ker je meden, in ker ga jaz ne likam več. Tam je oni nimbus, ki me je stal leta, težka leta lahke mladosti.

Pokopal sem svoje sanje in postal sem flister. Oženiti se bom moral kmalu in iz ekonomičnih ozirov privaditi se pipe. Moj ženij se je zrušil, zrušil kakor vsak drugi in vendar ne kakor drugi. Ni ga udarila graja, ni ga udušilo hvalizanje. Prijel se je sam za vrat in se vrgel tja za nimbusom v staro šaro. Še enkrat je zablestel, ko je zvit v klopčič prifrčal v krasnem saltomortalu med železje. Zablestel je, da se mi je dozdelo, vse železje gori. A ko sem pogledal tja, ni ga bilo več. Tragičen konec je vzel. Vendar me je veselilo njegovo herojstvo. Raje tako, nego da bi bil postal banalen. — In ko sem odpravil ta dva, padle so tudi moje sanje.

Vse sanje nevpognjene možatosti, vse sanje pretiranega individualizma, vse sanje o priznanju strani človeštva. Kako bo tudi reven zemljan pripoznal ženij, ko mu ne sega do kolen! Ženija more spoznati

le ženij, a on ga ne pripozna, ker ga sovraži. Zakaj bi sanjal še v nerealnem svetu!

Moje ime, ki je liki prvim zvonovim udarcem, boječe zadonelo po pusti poljani, tudi to se ne bo glasilo več. Pogrešal ga ne bo nihče več, saj stopijo na njegovo mesto takoj tri druga imena treh drugih sanjačev, a ko omagajo ti, imamo že rezervo, zato skrbe pisani in litografirani dijaški listi, ki so mi bili vedno tako skrajno zoperni.

Tako preneha vse: nimbus, ženij, ime in neplodne sanje o megleni slavi. Vse mine brez sledu, le moja zgubljena leta ne.

Transeat!

Stegnil sem se bil po dolgem in vrgel sem smodko skozi okno. Bog ve, komu je padla na glavo. Obrnil sem se v zid in zaspal.

Lepe sanje sem imel.

Bil sem na zborovanju vseh slovenskih ženijev sedanjega stoletja. Lepa množica nas je bila, dasi ni preteklo niti prvo desetletje dvajsetega stoletja. Predsedoval je bledoličen mladenič perfektnega jetičnega tipa. Drugi pa so se gnetili po dvorani gor in dol, večinoma sami mladiči s predivastimi lasmi. Poznal nisem niti jednega, niti jaz jim nisem bil znan. Sploh pa se je kaj redko dogodilo, da sta si dva stisnila roki. Na dnevnem redu je bilo marsikaj, tudi moj odstop od ženijalstva. Predsednik pozvoni in vsak

skuša dobiti si stolico. Vendar se ni posrečilo vsakemu in pogosto se je čul prepirlj.

„Gospod predsednik, pozovite Liroviča na red, zasedel mi je stolico.“

„Stolica je moja, gospod Cincinovič. Kdor prej pride, prej melje.“

„Kmetski pregovor! Vi postajate surovi. Mojemu ženiju se morate ukloniti. Jaz imam že jedno pesen tiskano v Slovanu.“

„In še to menda po uredniški pomoti. Ali moja dva podlistka v „Jeseniški straži“ sta klasična.“

„Gospod Lirovič ima prednost!“ odloči predsednik in mrmraje se zgubi Cincinovič med drugimi, ki so stali za sedeži.

„Premalo stolic je!“ se oglasi neka tudi stoječa koščena zlatolaska.

„Prosim, gospoda,“ tolaži predsednik, „saj je prav to prva točka današnje seje. Otvorim debato.“

Medtem sem si bil poiskal sedež. Prav blizu predsednikovega je bil. Seveda sem si ga moral priboriti s silo. Nek drugi megleni novelist je hotel sesti nanj. Nu, jaz sem bil bolj praktičen, prijel sem stolico za naslonjalo in prekucnil onega fantalina dol.

„Gospod, to je nesramno! Vi se upate jemati mi stol, vi! Jeli ne veste, koga imate pred seboj? Jaz sem spisal že . . .“

„Oj le pripovedujte, sedé se to lepo posluša!“

„Gospod predsednik!“

„Prosim ne motite poročevalca!“ sikne predsednik skozi gnile zobe.

Res, pred njim je stal nek dolgin in govoril je s tihim, izmučenim glasom nekaj menda prav zanimivega, ker vse ga je poslušalo.

Nategnem tudi jaz ušesi.

... „ker smo Slovenci eminentno poetičen narod in se v naši sredi rodé dan za dnevom ženiji ter se množe in množe, je pač uže vsakomur izmed nas brez posebnih dokazov jasno, da moramo spremeniti dosedanje naziranje gotovega števila ter pomnožiti stolice prepuščene nam od ženijev prejšnjega stoletja. Število novih stolic predsedstvo ne določa, to naj bo predmet debate.“

„Kdo se oglasi k besedi?“ vpraša predsednik.

„Jaz!“ zavpije Cincinovič in stegne svoj suhi vrat čez glave drugih.

„Govorite!“

„Predlagam jedno stolico, rezervirano zase!“

Grozen krohot se dvigne po dvorani.

„Rezerviranih stolic ni več,“ pripomni čez nekaj časa zopet predsednik, „te smo že odpravili. Tako omejene uravnave so mogli imeti le ženiji prejšnjega stoletja. Mi ...“

... „se raji tepemo za stolice!“ se oglasi nekdo.

„Takih šal si prepovedujem, gospod Pičispak. Ti dovtipi sodijo v vaš humorističen list, pa ne med

resno družbo. Za stolice se ne tepemo, ampak nanje sedamo po zaslugi.“

„Po kakšni zaslugi sedite pa vi na predsedniškem stolu!“ vikne razdraženi Pičispak. „Morda le ne radi vaših poezij.“

Tu se zmrači predsednikovo čelo in kolikor mogoče glasno zagrmí nad brezbožnim humoristom:

„Obmolčni črv! Mojih poezij vrednosti ti ne poznaš. Sploh si jih kdaj čital?“

„Seveda, celo parodiral sem jih.“

„In kvaril.“

„Kaj še, parodije so boljše nego original.“

„Klevetnik!“

„Oho!“

„Predlagam, da se Pičispaka vun vrže. Humorist ne sodi med ženijske,“ se oglasi nekdo, ki je sedel koj tam pri predsedniku.

„Le dajte me, le, pa pojdem po Levstika!“

To ime iz prošlih dnij je utešilo nekoliko razburjene duhove.

„Nadaljujmo debato!“ reče čez nekaj časa predsednik in si potegne z roko preko čela. Kdo ima še kak predlog?“

„Jaz!“ se oglasi neka stoječa, precej ljubka damica.

„Govorite, gospica Radapela!“

„Ker že govorimo o preustroji stolic, bi predlagala, da se določi enkrat za vselej, da imajo dame pri zasedanju sedežev prednost.“

„Seveda, seveda“, se oglasi zopet Pičispak, „naj le kar obsedijo, če se jim to tukaj tudi ljubi.“

Krohot! Gospod predsednik vstane ves jezen in zelen ter reče s prisiljeno mirnostjo: „Gospod Pičispak, opominjam vas potom protokola.“

„Le dajte, pa pripišite še zraven, da mi je to klobasa.“

„Opominjam vas v drugič!“

„Danes ne bo miru,“ se oglasi nekdo.

„Zakaj pa zahtevate ravno danes čudežev?“ zavrne ga drugi.

„Gospoda,“ prične zopet predsednik, „ako ne bo resnih predlogov, zaključim o tej točki debato in stvar ostane pri starem. Predloga gospice Radapele res ne morem staviti na glasovanje, to bi bilo zopet nekako rezerviranje.“

„Jaz imam dober predlog,“ prijavi se dolgolas mladenič. „Naročimo toliko stolic, kolikor nas danes tu stoji, pa bo. Kasneje došli lahko stojé.“

„Ta predlog je prenaiven,“ nasprotuje Lirovič, „pa ni čudo, saj prihaja od strani mladiča, ki nosi še vedno same manuskripte s seboj in nič tiskanega. Ne gospoda, prejšnja stoletja se nam bodo smejala, če bi ga sprejeli, tudi bi to preveč stalo. Jaz predlagam, da se nabavi toliko stolic, kolikor jih tu še stoji, ki

se lahko izkažejo s čim tiskanim. Vendar naj so vsaj dvakrat tiskani, ker enkrat tiskan biti se tudi pripeti lahko po pomoti.“

„Dvakrat pa po dvakratni pomoti!“ zakliče Cincinovič.

„Ne motite govornika!“ opomni predsednik.

„Predlog je dober!“ jih zamrmra več.

„Nisem še skončal,“ nadaljuje Lirovič. „Tiskan mora pa biti v liberalnem glasilu, ker klerikalna slava je kaj po ceni.“

Grozen ropot nastane po dvorani.

„Kaj je rekel? Kaj?“

„Prosim za besedo!“

„Gospod Zvonomazovič ima besedo. Mir, posluš!“

„Gospoda, to je nesramnost!“ prične Zvonomazovič.

„Da ti govoriš?!“ pripomni nek rudečebradec.

„Mir!“

„Pustite ga do sape, da se izkolne!“ zakriči Pičispak.

„Saj ne zna kleti!“ nato nekdo drugi.

„Mir, mir, posluš!“

„Gospoda,“ prične zopet Zvonomazovič, „to je skrajna nesramnost.“

„Eto, kaj sem rekel!“ zopet Pičispak.

„Gospod Pičispak, opominjam vas potom protokola v drugič.“

„V tretjič, gospod predsednik, v tretjič.“

„Nimate več pravice govoriti, vzamem vam besedo.“

„Radi bi jo vzeli, ker bi vam moja beseda sedaj koristila.“

„Vun, vun!“ jih zavpije več.

„Pa pojdem na en masele, medtem pa gospoda dobro zabavo.“

Vzel je klobuk in šel. Zvonmazovič pa nadaljuje:

„Ženij je ženij, mislim tu ni razločka, če ga liberalci ali klerikalci pripoznavajo.“

„Čujte, čujte novi evangelij!“

„Mir!“

„Gospoda, do sedaj sem molčal in molčali so moji tovariši somišljeniki,“ se vrže v prsa govornik.

„Pa še naprej molčite!“ omeni Lirovič.

„Gospod Lirovič potrpite, inace bi vas moral pozvati na red.“

Lirovič je utihnil, slišal se je le še Zvonmazovičev glas:

„Sedaj pa, ko se je iz nasprotnega tabora jela sumničiti naša slava, ne vstrpim več. To insinuacijo mora gospod predgovornik preklicati, ali pa zapustim jaz in zapustijo vsi moji tovariši sedeže, da se sprazni polovica dvorane.“

„Nič se ne bojte,“ se oglasi rudečebradec, „tako poceni ne vstanejo.“

„Gospoda, resno besedo sem izgovoril in upam, da bo našla resno mesto,“ sklene Zvonomazovič in sede.

Nato povzame predsednik besedo:

„Žal mi je, da je danes prišlo tako daleč, in žal bi mi bilo, ako bi gospodje klerikalnega ženija zapustili sedeže in dvorano.“

„Oho, sedeže vzamemo s seboj in ustanovimo nov kružok,“ oglasi se mlad duhovnik.

„To bi mi bilo še bolj žal. Vendar ženiju je dana prosta volja in jaz kakor radikalen pesnik stojim toliko nad obema strankama, da ne bi branil o tem bolj podrobne debate. Ali danes o tem dnevni red ne govori, zato mislim, da storim prav, ako stavim Lirovičev predlog na glasovanje tak, kakor je bil brez onega pristavka.“

„Bravo, bravo!“ so pritrdjevali in ploskali predsednikovim besedam.

Predlog je bil sprejet z dvetretjinsko večino. Nato so hiteli sluge po nove stolice in kdor se je izkazal, da je vsaj dvakrat tiskan, smel je sesti, drugi ne.

Tudi vrnivši se Pičispak je sedel.

„To se pa mora priznati,“ je dejal, „da nove stolice niso tako oguljene kakor stare in tudi trdneje se sedi na njih.“

„Molčite materjalist,“ ga zavrne Cincinovič, ki je seveda še vedno stal, „po pravici vam stolica niti ne gre.“

„Zopet tista lajna! Gre ali ne, to je vsejedno, sedaj sedim na njej, hvala bogu, če vam je drago, poskusite me pahniti dol.“

Cincinoviču menda ni bilo drago.

Nato so sledile zame manj važne točke.

Kar vstane predsednik že ves rudeč in potan in reče:

„Gospoda, slednja točka: Odstop gospoda Malomaroviča od ženijalstva.“

„Odstop? Kaj? Od česa? Kdo?“ je vpilo vse vprek.

„To je puhla šala!“ kriknil je Cincinovič, ki je stal sedaj za mano.

„Gospod,“ rekel je Pičispak, „čemu hočete biti bolji od nas?“

„To je razžaljenje, to je razžaljenje!“ tulil je Zvonomazovič.

„Pomanjkanje viteštva!“ pripomnila je Radapela.

„Vun z njim, vun!“ vpili so drugi.

„Gospoda, mir!“ oglasil se je zopet predsednik, „ne kričite „vun“, saj vun bi on sam rad šel. Naloga nam je le konstatovati, jeli je njegov odstop opravičen. Kar tako „vun z njim“, to kaže ženija nevredno surovost. Sedaj, gospod Malomarovič, imate besedo, utemeljite svojo odločbo.“

In tedaj sem vstal in rekel:

„Gospoda, pokopal sem svoje sanje . . .“

„Pokopal? Gospod vi nimate pravega ženija! Pokopal, ha, drugi jih tiskajo,“ dejal je Pičispak.

„Ne gospoda, svojih bedastih sanj ne bom tiskal.“

„Bedastih? Ja, katerega stoletja ženij pa ste? Dandanašnji ženij ne sanja nikdar bedasto, če blodi tudi v samih budalostih,“ zopet Pičispak.

„Gospod Pičispak, ste zopet pričeli?“

„Pokopal sem svoje sanje,“ nadaljujem jaz, „ker so me stale nadčloveškega napora, ker so me stale vso mojo srečo, ker sem ob njih zgubil skoro vso svojo mladeniško silo, ker sem pustil potekati leto za letom in sem opazil, da mi je doprineslo vsako novih razočaranj obilico. Pokopal sem svoje neplodne sanje, ker hočem živeti, živeti poezijepolno vsakdanje življenje, živeti v dihajoči ljubezni in ne v eterju vedno umikajoče se neplodne slave.“

„Oj kako krasno!“ je rekla koščena zlatolaska, Pičispak pa je vstal:

„Gospod predsednik, prosim za besedo. Konstatujem, da se tu krade. Ženij Samosvoj namreč piše nekaj s svinčnikom v svojo listnico. Gotovo si zabeležuje lepodoneče in prazne fraze prejšnjega govornika, da bi jih uporabil v svojem romanu, ki izhaja sproti v podlistku Celjske „Domovine“. To je plagijat, pravim.“

Samosvoj je zardel in skril svojo beležnico.

„Nič ni res, gospoda, preračunil sem le, koliko dolgujem svojem krojaču.“

„Ha, ha, kdor si dolgé zapisuje, ta sploh dolga ni naredil nikdar!“ ga zavrne Pičispak.

„Mir gospoda!“ nato predsednik, jaz pa povzamem besedo:

„Prazne niso moje besede, niti lepodoneče, pač pa resnične. Prave slave na svetu ni več, druga pa je puhla. Nekdaj se je manj pisalo, pa pisatelje več cenilo. Sedaj pa teče črnilo že v potokih, in vsak bere le to, kar je sam napisal, oziroma kar se je njegove robe ponatisnilo. Če bere kdaj kaj drugega, se zgodi to iz škodoželjnosti, da bi namreč zasledil na tujem proizvodu napake.“

„In parodiral,“ pristavi predsednik s strupenim pogledom na Pičispaka, a ta reče mirno:

„Če je v stanu.“

„Publika pa,“ nadaljujem jaz, „se zmeni za vse to bore malo. Kupi knjigo, naroča časnike, ker tako zahteva bon ton, bere jih ne, ali če jih, jih navadno ne razume. Pišimo tedaj za publiko, boste rekli. Naj skusi kdo od vas, pa bo vedel, kaj se to pravi.“

„Dober dovtip razume vsak izobraženec,“ reče Pičispak, „to je prednost humorja.“

„Trudil sem se ulagoditi svoj ženij po publiku — prazen trud. Skušal sem izgojiti drug okus v publici — prazno poskuševanje. Ali me niso brali, ali

pa uredniki niso hoteli kaj takega ponatisniti. Sit sem brezuspešnega dela, odklanjam ženijalstvo, polagam nimbus.“

Nato vstane predsednik in spregovori:

„To so stare tožbe, vendar ženij tega ne sme upoštevati.“

„Mene je to strlo. Čemu ta boj v prsih, če mi ne donese vsaj nekaj uspehov.“

„Vi mislite nenavadno. Nu, pa naj bo; vaš sklep je utemeljen v vašem srcu in mislim, da bi bilo nasilje nasprotovati vam. Se oglasi še kdo k besedi?“

Nihče se ni oglasil.

„Tedaj gospoda, mislim, da mu lahko damo odvezo od ženijalstva.“

„Da, da, da!“ se oglasijo vsi.

Vesel zgrabim za klobuk in vstanem. V tem hipu pade nekaj na moj stol. Ozrem se radovedno, gospod Cincinovič je sedel na njem radostnim obličjem, prekrižanima rokama in stegnjenima nogama.

Odšel sem skozi vrata in prišel do temnega hodnika. Vedno bolj dol in dol sem se pogrezal. Za mano je ostal ves šum. Le še Pičispaka sem slišal zavpiti:

„Gospod predsednik, prosim za odpis današnjega zapisnika. Ponatisnem ga v prihodnji številki svojega lista.“

Potem je bilo vse tiho, le svoje korake sem še čul. Kar se mi zasveti nasproti skozi malo špranjo mehka svetloba. Čim bližje sem ji prihajal, tem večja, tem mogočnejša je postajala — svetloba nadepolnega življenja brez sanj, brez bedastih upov. —

Zbudil sem se, petrolejka je gorela na moji mizi.

Sprva se niti nisem domislil svojih sklepov, a ko sem dosegel v tem pogledu v svojih mislih zopet prejšnjo jasnost in ravnotežje, jel sem premišljevati čudne svoje sanje. — To niso vsakdanje sanje. To sanja človek le tedaj, kadar „pokoplje svoje sanje“. — Sklenil sem zapisati jih. Že je bilo pero v moji roki, in že sem napisal prvo polo, kar se mi zazdi, da se nekaj giblje tam v temnem kotu. Res Muza se mi je muzala.

Zopet s peresom v roki; pa tvoji sklepi?

Odložil sem bil pero in strmel v čudno prikazen, ki se je krčila in krčila, da sem slednjič razločeval natanko malega moškega, z debelo glavo, kozjimi parklji, velikimi ironično zavitimi usti in pristriženimi ušesi.

Satir?

„Piči spak!“

Petrefakta.

I.

Profesor Beringer si je obrisal nos v velikansko rdečo ruto, popravil si je lasuljo in potem je odprl okno. Lepo jutro je bilo, pomlad je dihala po zelenih holmih. A kaj je brigala profesorja Beringerja pomlad! On je imel druge reči v glavi: Kamenje, samo kamenje!

Ali da se razumemo prav, in da mi ne boste podtikali zlobnosti, takoj rečem, da je imel profesor Beringer res človeške možgane v svoji lobanji, pa po teh možganih so ropotali sami kameni in sicer petrefakta ali okameneline.

Kdor manj pozna razne geologe raznih narodov, temu koj povem, da je živel imenovani profesor na Nemškem v Würzburgu in da je izdal l. 1726 knjigo . . . „Lithographia Wirceburgensis“, v kateri je obravnaval na kaj ženijalen način razna petrefakta, ki jih je revež našel ali izkopal v okolici. Istega jutra pa, ko je odprl okno, ležala je ta knjiga še v rokopisu na njegovi mizi. Čez tega se profesor Beringer tudi nagne ter se vglobi v težke misli.

Ce ima kdo samo kamenje po možganih, ni vrag, da bi ne imel težkih mislij.

Listal je od časa do časa po rokopisu in z globokimi vzdihji je semtertja obračal svoje oči po sobi, v kateri je ležalo povsod okrog razno kamenje.

V tem pa se začuje skozi odprto okno veselo petje iz mladih grl:

„In spet sedi in spet strmi
tja v svojo staro šaro.
Profesor, ne zaljubi se
v kameno še prevaro!“

Trop lahkoživih dijakov se je ustavil pred profesorjevo hišo.

„Danes ne bo Adama k predavanju.“

„Kadar se vglobi v svoj manuskript, pozabi na vse.“

„Tem bolje za nas. Kaj menite, kaj zdaj dela?“

„Kamenje boža.“

„Ga pokličemo?“

„Pustimo ga in pojdimo raje ven na plano. Jaz imam še precejšnjega mačka od včeraj.“

„Pa pojdimo!“ se odločijo vsi, najmlajši pa dostavi:

„Pozdrav mu hočem vsaj poslati, najljubši mu pozdrav.“

Pobral je kamenček na ulici in zagnal ga je skozi okno. Potem so odšli prepevaje stari „Gaudeamus.“

Kamenček je priletel profesorju Beringerju na manuskript, a ni ležal še prav dobro tankaj, ko hlastne profesor po njem in si ga ogleduje od vseh strani.

„Ne,“ zamrmra čez malo, „ta ni pravi! Niti kake zareze, niti črke, niti kaj drugega ni v njem vrisanega. To je navaden kamen.“

In vrgel ga je skozi okno.

Kamenček je priletel profesorju bogoslovja, pobožnemu Heiligmannu na pokrivalo, ko je ravno hitel mimo.

Najprej je Heiligmann menil, da pada toča, ko pa se je prepričal, da stoji pred Beringerjevo hišo, je koj vedel, pri čem je. Čudno namreč nikakor ni bilo v istih časih, da so iz profesorjevega okna leteli kameni, čudno je le bilo, da Beringer z njimi še nobenega ni ubil. Ko je tedaj Heiligmann zvedel, pri čem je, podal se je naravnost gor k svojemu tovarišu.

„Gospod kolega,“ mu je rekel, „kmalu bi ne imel več časti pozdraviti vas. Kamen, zalučen skozi vaše okno, poknil je po mojem pokrivalu in le božji previdnosti ter relativno mali obsežnosti kamena se imam zahvaliti, da mi ni poknila buča.“

„Zelo mi je žal, gospod kolega, a vglobljen sem bil tako v misli, da ... res ...“

„Vglobljen v misli? Ej, vi geologi vi, ki hočete mešetariti bogu v k'seft. Dragi kolega, pustite raji

svoje čudne misli, saj je svet tako priprosto ustvarjen. Čemu vse vaše geologično raziskovanje? Čemu vse teorije o ognjenikih in potresih? Saj reče psalmist, psalm 104. vrsta 32.: „On pogleda zemljo, in ona se strese, On se dotakne gor, in one se kadé.“ Evo vam vse, gospod kolega! Na svidenje in pazite prihodnjič na mojo glavo bolje.“

S tem jo je profesor Heiligmann pobrisal, Beringer pa ni postal nič pametneji od tega časa naprej. To je historično dokazano.

Vglobil se je zopet v svoje misli, namreč kakšen naslov bi dal novemu delu, ki je ležalo do polovice že končano na njegovi mizi.

II.

Medtem je sijalo veselo pomladansko solnce na nič manj veselo družbo.

Dijaki so bili in sicer oni, ki smo jih videli pred profesorjevo hišo. Zapustivši mesto, podali so se na vrt neke okoličanske krčme in tu so si privoščili pošteno kosilce. Pri tretjem poliču pa vstane najstarejši med njimi, katerega so vsi klicali Anastazija.

„Silentium“, je zavrešal s svojim počenim glasom, „silentium! Resno besedo imam spregovoriti z vami,

dragi studijozi. Vprašam vas najprej, čemu ste prišli semkaj. Ne menim semkaj v krčmo, ker če bi to vprašal, bi vprašal skrajno prismojeno. Vprašam vas: Čemu ste prišli na vseučilišče? To vas vprašam in vsak naj vpraša sedaj sebe. Ste li vstopili na univerzo z namenom delat dolgove, kakor jih delam jaz, ali z namenom zapravljat svojega bogatega očeta groše, kakor jih zapravlja Pomponij? Če ste radi tega prišli, rečem vam, da ste pravi culukafri. Oh bratje, na slabih potih vas vidim! Zagazili ste v blato, in ni več rešenja za vas. Žalost me obide, če pogledam takole preko vaših glav in vidim, da niste naredili še nič dobrega človeštvu v korist. Hanibal je bil star jedva devet let, in že so ga vpisali v zgodovino. A vi polharji, vi, vi, vas vprašam, kje je vaša — častilakomnost; da ne rečem kaj hujega. Dolgove delate, čas in poljube kradete, sabljate se s filistri in vino srkate, mesto da bi srkali slastno med učenosti. Pač rastete na petah in nosovih, a na modrosti . . . O jerum, jerum, o tribulatio! Slednji čas je, da se vrnete v naročje vede. Profesor Adam Beringer zbira petrefakta. Bratje, pomagajmo možu, tej sveči znanosti. Na delo! — Pipece ven! — Vsak kamen v roke! — Jeden, dva, tri!“

Grohot je nastal po teh besedah, a ko se je polegel, ni bilo čuti ničesar več izven glasnega puhanja iz dolgih pip in praskanja nožičev po različnih kamenih, katere je vsak dijak vrtel med prsti.

Ko je bilo delo skončano, t. j. pri petem poliču, poda se vsa družba v gosjem sprevodu iz krčme, na čelu ji studijozus Anastazij z motiko na rami, zadnji Pomponij, najmlajši med vsemi, s težko culico v roki. Niso dolgo hodili, ko so prišli do kraja, kjer je že prej nekdo večkrat kopal. Tu se ustavijo in Anastazij reče:

„Komilitoni, oni svečani hip, v katerem se vrnemo v naročje vede, je prišel. Vsak naj potihoma premišljuje minljivost sveta. Ti Pomponij pa, evo ti motiko, skoplji na tem mestu dolg rov.“

Pomponij je odložil culo in skopal, kakor mu je bilo ukazano. Po dovršenem delu strosili so drugi vsebino Pomponijeve cule, samo kamenje, v rov in ga zopet zagrebli in poteptali.

Nato so se vrnili domov.

III.

V gostilni „pri Minervi“ sta sedela profesorja Beringer in Lederer v živahnem pogovoru.

„Tedadaj kolega, ste že izročili rokopis tiskarni?“

„Že, že, kolega Lederer. Te dni so že izšle prve pole moje „Lithographije“. Čudno, da o tem še nič ne veste.“

„Vglobljen sem bil v neko svoje delo. Kaj hočete!“

„Eh, razumem, razumem. Če se človek vglobi v razna premišljevanja, potem mu zbeži marsikaj. Saj veste za moj neljubi slučaj s kolegom Heiligmannom? Vidite, takrat sem iskal ravno naslov svoji „Lithographiji“.“

„In ste ga našli?“

„I nu, seveda.“

„Kako se zove?“

„Lithographia.“

„Saj res, nisem takoj premislil. Nu in uspeh?“

„Vse hvali delo. Pa je bilo tudi mnogo napora treba.“

„Ej, seveda.“

„Vendar so nekateri dvomljivci, ki mi vsega nočejo verjeti.“

„Barbari?“

„Ne barbari, celo učeni ljudje so. Pravijo, da vsa petrefakta, ki sem jih v prvih polah narisal, opisal in tako duhovito razložil, niso prava petrefakta. Okamenele pajke, mušice, cvetlice, rake in polže, ali pa njih okamenele odtiske priznavajo, a da bi bil jaz našel kamene z luno, solncem, zvezdami, repaticami, hebrejskimi in arabskimi črkami, tega mi ne verjamejo.“

„In vendar je res, saj sem jih videl v vaši zbirki, gospod kolega.“

„Seveda je res. Saj jaz nikogar ne goljufam. Zakaj neki tudi, prosim vas, gospod kolega?“

„Vendar morate ljudi prepričati na kak način.“

„Sem tudi, sem, in sicer na prav drastičen način.“

„Kako? Nič nisem slišal.“

„Ej, povabil sem dva taka dvomljivca, dva francoska učenjaka, naj prideta na lice mesta. Pred njunimi očmi sem kopal; saj veste kje.“

„Vem, vem. In?“

„In našel sem okamenelo ribo, slanik bo menda, okamenelo redkev in okamenelo mačjo tačico.“

„Jasen dokaz.“

„Seveda, sta tudi oba obmolknila. Ha, ha, kaj pravite?“

„Vaše ime postane nesmrtno.“

„Oh nesmrtno, nesmrtno!“ dé ves blažen profesor Beringer. „Nesmrtnost, kolega, je čudna stvar; koliko se človek poti zanjo!“

„Res je, res!“ pritrdi profesor Lederer, ki se je tudi potil za nesmrtnost.

„Za nesmrtnost bi človek dal vse. Ne vem kaj vse bi naredil, da bi le moje ime slulo za vedno med človeškim rodом. Ali mislim, da se bo tudi že zdaj na podlagi mojih del govorilo o meni, in recimo še leta 1906 bo nekje kdo zapisal, drugi bral, tretji se učil: Leta 1726. je spisal slavni geolog Adam Beringer, profesor v Würzburgu, epohalno knjigo „Litho-

graphia Wirceburgensis“, ki še dandanašnji velja in od katere imamo že 150to izdajo.“

„Da, to je izvišena misel, ki daje novih močij,“ reče profesor Lederer in izprazni svojo kupico.

IV.

Čimbolj je napredovalo tiskanje Beringerjeve knjige, in čimveč pol je poromalo v širni svet na vseučilišča in akademije ter raznašalo njegovo teorijo z njegovo slavo vred, tembolj je postajal naš Adam nervoznejši.

Svet je imel malo vere že takrat in to je jezilo za nesmrtnost vnetega profesorja. Posebno Francozi mu niso hoteli pritrčiti v nobeni točki, ne v njegovi teoriji, niti s pripoznanjem najdenih petrefaktov. Zato se je pa blagi Beringer v vsaki novi poli srditejše zaganjal na nasprotnike in priduševal se na svoje poštenje ter jih vabil k sebi v Würzburg, kjer je našel, kakor je poročal, v slednjem času tudi okamenele možgane in svetopisemske izreke — čudne stvore „posnemajoče in igrajoče se prirode“, kakor se je izraževal.

Francozi so mu odgovorili, da kar se svetopisemskih izrekov tiče, ni to nič čudnega. V Würzburgu, kjer jih nosi nek Heiligmann vedno v ustih, se lahko prigodi, da okamené. Kar se pa okamenelih

možgan tiče, so mu sporočili Francozi, naj bo g. profesor Beringer le prepričan, da njegovi niso, ker on jih sploh nikdar ni imel.

Oj ti Francozi!

Zato je postajal Beringer vedno nervoznejši. A tudi njegovi prijatelji, ne vsi sicer, so zmajali glave in opozarjali Beringerja, naj bo bolj previden pri svojih najdbah. Beringer jih je v odgovor vabil v svoj muzej.

In prihajali so tja vredni potomci nemških skoplastikov in jemali posamezne kamene v roke in jih ogledovali in obračali na vse strani in — molčali prepričani.

V tem času pa se je raznesla strašna novica širom učenjaškega sveta. Odkod je prišla, se ni prav zvedelo, a bliskoma je šla od ust do ust. Nek študent jo je takole med devetim in desetim poličem v prvič izdal, in vsi nemški učenjaki so jo sedaj strahom ponavljali. Vseučilišni profesorji so se zbrali v dve seji, v jedno zvečer „pri Minervi“, v drugo prihodnjega dne na univerzi. V tej drugi seji so sklenili, da mora tudi kolega Beringer doznati za to novico: prvič ker se je skazala popolnoma resnična, drugič ker ga bo izvanredno zanimala. Zbrali so tedaj deputacijo treh mož v to svrhu. Ti možje so bili tedanji rektor Scheelbaum, teologije profesor Heiligmann in profesor poetike Lederer. Ta trojica se je podala k

Beringerju, ki je tedaj uprav skončal malo brošurico polno žolča do francoskih geologov.

Izvanreden obisk in svečani obrazi v črne toge zahuljenih kolegov, napravili so na Beringerja čuden vtis. Vstal je preplašen in šel resni trojici nasproti. Tedaj pa jo je rektor Scheelbaum bleknil prilično takole:

„Ne vznemirjajte se, častiti gospod kolega, radi malenkostne zadeve, v kateri smo prišli k vam. Študent Anastazij je v karcerju . . .“

„Me jako veseli, to je, zelo mi je žal, to je . . .“

„Ostane tam še par dnij.“

„Popolnoma vašega mnjenja, magnifikus.“

„Da, in potem mora zapustiti naše vseučilišče.“

„Kakor vi želite, visokorodni gospod.“

„Vendar povoda ne veste, gospod Beringer?“

„Res ne, gospod rektor.“

„Ta Anastazij je bil nemoralen človek, ki se je norčeval s sveto vedo.“

„Sveto vero,“ popravi Heiligmann, „in s posvetno vedo.“

„Da, tako je,“ pristavi rektor.

Potem so vsi malce pomolčali. V tem pa je nekdo potrkal na duri. Bil je stavec iz tiskarne, ki je pri- nesel Beringerju slednjo polo njegove „Lithographije“. Beringer mu jo vzame in, ko odide stavec, pokloni se globoko pred rektorjem ter dé s svečanostno ginja- njenim glasom:

„Magnifikus, veseli me, da ste vi prvi, kateremu javim veselo novico, da je moje trudapolno delo dovršeno. Vam poklanjam to slednjo polo, vam, svojemu duševnemu očetu, vam . . . imejte jo . . . shranite jo . . .“

Dalje ni mogel.

Nehote je segnil rektor po poli ter jo spravil v žep, a potem je dejal:

„Hvala vam, g. kolega. Shraniti jo hočem, shraniti kakor dokaz delavnosti jednega naših kolegov, dasi, dasi, nu, dasi tudi ni vse popolnoma verjetno . . .“

„Kaj čujem? Gospod rektor, vi dvomite?“

„Da, dvomim.“

„Prosim, tu so moji nemi, a tembolj glasni in jasni dokazi.“

In profesor Beringer je pokazal s svojo roko na kamene, ki so ležali po mizah, omarah, oknih, policah in še drugod. A gospod rektor se ni zmenil mnogo za te dokaze, rekel je:

„Gospod kolega, beseda mora na dan. Študent Anastazij je v karcerrju, ker je v pijanosti izdal in v treznem stanju pod prisego potrdil, ter še drugače dokazal, da je zlorabil vašo lahkovernost. Te kamene tukaj okoli vas je večinoma izdelala njegova zlobna roka ter zakopala na ono mesto, kjer ste vi dragi kolega iskali petrefakta. Ti kameni so tedaj, izven malih izjem, — lažnjivi. Ne zamerite mi odkrite

besede, ki je prišla iz prijateljskega srca in — z bogom.“

Odšli so.

Profesor Adam Beringer pa je obstal kakor pribit sredi svoje sobe in v istem hipu je bil med vsemi petrefakti — jedin ion res pravi petrefakt.

*

S tem je dosežen vrhunec humoreske, takrat res istinite, kakor mi bodo pritrdili gotovo vsi profesorji zemljepisja, in po svoji navadi bi jo tukajle najraje odlomil. Ali ker je humoreska historična, in bi se morda še kdo zanimal, kaj se je zgodilo nadalje, omenim tu v kratkem.

Profesor Beringer je hotel par dnij kasneje, ko se je prepričal do dobrega, kako stojé stvari, pokupiti vse iztise svoje knjige, pa posrečilo se mu ni popolnoma. Da, celo nasprotno. Njegov založnik je preskrbel l. 1767. še drugo (in slednjo) izdajo „Lithographije Wirceburgensis“. Ali kaj dé to? Postal je Beringer vsejedno nesmrten. On je namreč jedini geologični profesor, ki se je v dveh izdajah — nesmrtno blamiral.

Škandal.

(Sličica iz živalskega življenja.)

V oknu sem slonel in mraz mi je bilo. V oknu sem slonel, ker je moja postrežkinja pometala po moji sobici; mraz pa mi je bilo, ker na sebi nisem imel drugega, nego bele platnene hlače in debelo volneno srajco, in je vrhutega brila kaj občutno jutranja sapa od Obirja sem, ter se je vlačila gosta ponočna megla iznad Labudnice. —

Vas je bila še tiha, le v mlinu je že ropotalo. Pravzaprav me je to ropotanje pravkar prebudilo. iz težkih sanj, v katerih sem lazil trideset milj in več vkreber, a ko sem ravno hotel uživati rajsko zadovoljstvo vrniti se navzdol, sem se prebudil.

Tedaj v oknu sem slonel, mraz mi je bilo in dol sem gledal na vaško ulico. A tam se je godila drama, vsakdanja, a nič manj zanimiva drama.

Pozorišče: plot, dolg in polpotrzan plot, dvajset let ne več posuta cesta, in prodajalnica s pravkar odprtim izložbenim oknom, nespremenjenim kakor pred meseci.

Delujoče osebe: petelin, mal, oskubljen petelin; kokoš, stara in kaj obširna kokoš; tri sedeče gosi.

Razsvetljava: prva zarja ranih solnčnih žarkov.

Občinstvo in zastopniki časnikarstva: jaz sam v platnenih hlačah, volneni srajci, razmršen in bos.

Dejanje:

Kokoš zoba nekaj; jeli je to zrnje, ali so mali kamenčki, ne morem razločevati, ker mi je okno previsoko in imam vneto oko. Petelin hodi okoli nje v velikih krogih, a ne zoba, temveč ima oko obrnjeno nji, rujavi kokoški, nasproti. Gosi mirujejo.

Ali kaj kmalu se spremeni prizor toliko glede občinstva, kolikor glede igralcev. Občinstvo je udarila metla v nogo, in zato se je obrnilo najprej proti svoji peti, potem proti nerodni ženski ter je pri tem zgubilo pogled iz višine na vse pozorišče.

Vendar je kmalo ustanovljeno ravnotežje, telesno z ozirom na skelečo peto, duševno z ozirom na pravo razsodnost napram igralcem. Ti so sedaj že v drugačnem položaju, zapletek ga imenujejo dramatski kritiki.

Kokoš še zoba, a ne več tako marljivo, tudi njej utriplje nekaj pod pernato kožo. Petelin še opisuje kroge okoli primadone, a že bolj ozke in perutnici sta se mu povесili. Gosi stegujejo radovedno vratove.

Bliža se katastrofa, nagla, a usodepolna.

Petelinu porudi greben, in čuden glas se mu izvije iz junaških prs. V premem polumeru se oddalji od oboda dosedanjih krogov in ...

Kokoš sluti bližajočo se nevarnost, prihuli se k tlém in ...

Ni se zgodilo, kar je petelin sklenil v svoji brezbožni duši. Ni se mu izpolnila dolgogojena peklenska želja.

Jedva je bil še za dve stopinji od svoje izvo-ljenke, ko se dvignejo gosi — varuhinje javne morale — iz svojih ležišč.

„Ga-ga-ga!“ zapodé se v gugajočem teku proti dvojici.

„Ga-ga-ga!“ že so tam.

„Ga-ga-ga!“ že stegujejo kačje vratove in ši-roke kljune nizko ob tléh proti zaljubljencema.

„Ga-ga-ga!“ že podé pred seboj vročekrvnega junaka tragedije. On se obrne in skuša herojičen napad, a preslab je on sam proti ljudskemu glasu. Poginiti bo moral.

„Ga-ga-ga!“

Junak beži in kokoš zgine za plotom. A gosi še malo postojé, in njihov glasni klic odmeva po vasi:

„Ga-ga-ga! Škandal, škandal!“

Tedaj pa se prikaže gosjak na pozorišču in premeri delujoče osebe. Široko odpre kljun, da bi peval sveti morali glasen slavospev. A ne reče nič; menda se je nasmejal.

Občinstvo zgine od okna, in dramatski poročevalec sedi pri mizi in piše. Zebe ga ne, ker sreba vrel čaj, in ga zmaga morale kaj prijetno greje v prsih. —

»Jezernice«.

Moj tovariš, kipar Miha, je sedel na zaboju, v katerem je dobil pred par dnevi petdeset kil ilovice iz Dunaja, podpiral si glavo s pestmi in pušil jezno pred se.

Nekoliko vstran od njega, pri oknu improviziranega atelje-a, dvigala se je na visoki trinogati mizici brezlika rjavkasta masa, iz katere je bilo jedva spoznati še nedodelano plitvo školjko. V kotu je bila okorna miza, pod njo so rumenela prezgodaj odpadla jabolka, njej na desno je ležala cela gora domačega platna, a na tej gori sem ležal jaz.

Miha je tedaj pušil jezno pred se, in jaz bi mu dovolil pušiti in jeziti se še nadalje, tako me je minila vsa sočutnost na tem kakor usnje trdem domačem platnu. A Miha je pričel rentočiti in slednjič kleti. Za kletev pa sem jaz precej občutljiv. Kletev je namreč nekaj skrajno neestetičnega, to vem jaz iz lastne skušnje. Povzdignem tedaj glavo, pomaknem smodko v levi kot svojih ustnic, da bi me ne motila pri govoru in rečem:

„Miha, prepovedana je kletev!“

Miha je povzdignil glavo in me pogledal s takim izrazom v obličju, kakor ga ima človek n. pr. pri brivcu medtem ko mu ta striže lase, potem zamahne nejevoljno z roko in odvrne: „Kaj bi človek ne klel, ko mu manjka modelov.“

Položim glavo zopet vznak in jamem z vso silo vleči ob smodki, ki je hotela ugasniti, kar bi mi bilo zelo sitno, ker so ležale moje žigice na mizi, in se mi sedaj ni dalo vstajati. Mihov vzklík me seveda ni ganil ni kratko ni malo. Postal mu je namreč poslednje dni, kar je sprejel ono ilovico iz Dunaja, naravnost kroničen. Sprva sem bil seveda res toli najiven ponuditi se mu za model, a moških modelov, tudi manj suhih nego sem jaz, mu ni manjkalo, pač pa ženskih, ženskih. Ker sem uvidel vsled prirojene mi bistrumnosti, da ne morem menjati Mihi na ljubo svojega spola kar čez noč, jemal sem od sedaj naprej njegove vzdihe po ženskih modelih ad notam z isto ravnodušnostjo, kakor on moje glede kletev. Ker mu tedaj nisem dal nikakega odgovora, povzame zopet on:

„Veš kaj? Pojdiva na baško jezero!“

„Kam?“

„Na baško jezero po jezernice, ki jih krvavo rabim kakor modele za svoj nastavek.“

„Na baško jezero po jezernice?! Miha, li veš, sedaj nabirajo mile darove po deželi, da sezidajo norišnico?“

„Kamor ti želim iz dna prijateljskega srca. Ali šalo v stran! Kaj pa bi bilo, če bi šla midva tja?“

„Od tukaj, kjer sva sedaj, pa do baškega jezera je poltretjo uro hoda. Taka pot v popoldnevni vročini samo radi jezernic . . . Prosim, to je insinucija!“

„Kdo pa reče samo radi jezernic? Tam dobiva tudi dobro pivo, morda tudi kakšno koroško klobaso, če so jo pozabili kje v salu.“

„Nu, pa bodi! Pri sličnih okolščinah že žrtvujem kaj za umetnost. Oj Fidij in tovariši tvoji, stvarniki preme črte grškega profila, ste li čuli: dve uri in pol hoda radi tako malenkostnega modela! Miha, ti postaneš nedvomno najslavnejši kipar vseh časov in narodov.“

„Ne pretiravaj!“

„Vsaj tvoja niksina skupina pobije vse dose-danje izdelke v tem žanru. Miha, življenjepis ti spišem jaz.“

„Mačko!“

* * *

„Hooo, hop!“ napenjal si je Miha svoja pljuča ob obrežju baškega jezera. Smoter te jako higijenične telovadbe je bil obrniti pozornost prebivalcev baškega otoka na naju, da bi nama prišli na pomoč s kakšnim čolničem. A upil je Miha zaman, in bolje bi bilo, da bi prisedel k meni na leseni mostič, ki drži od jezero obdajajočega močvirja v vodo.

„Spé še sladki popoldanski spanec;“ se obrne slednjič Miha do mene, „ozriva se nekoliko po jezer-nicah.“

Meni je njegov predlog ugajal sosebnó, ker sva si bila uže potolažila ministra notranjih zadev v Bačah, lični objezerski vasici, katere kočé so ble-stele izza grmičja in vejevja čez močvirnato planoto do naju.

„Pa iščiva jih!“

In iskala sva jih bolj z očmi nego z nogami, ker močvirnatim tlém nisva zaupala teže svojih teles. Jezernic pa le nisva našla.

Da, res! — morda ne veste, kaj je jezernica.

Miha in jaz sva jo imenovala tako, ker nama ni prijalo preprozaično ime lokvanj ali beli pljučnik, kakor to krasno cvetico imenujejo naši prirodoslovci, posebno pa ne, ker sva se spomnila po dolgem pre-mišljevanju njenega vse drugače donečega latinskega imena: *nymphaea alba*. Nimfo krstiti s pljučnikom, zdelo se je nama zelo netaktno, ker spominja po-slednje ime preveč na bolnišnico. Zato sva jo ime-novala jezernico, kakor sva jo čula imenovati tudi po Gorotanu.

Našla jih torej nisva, le mnogoštevilni njihovi listi, ki so plavali liki usnjatim krpam na gladini, so pričali, da tu bivajo, tu živé, a da jih je poruvala neusmiljena roka lakomnih letoviščnikov.

„Poltretjo uro hoda in zaman. Da bi jih strela!“ Miha je prišel ob svojo dobro voljo.

„Negledé na to, da nisi natanko določil, koga naj strela, usojam si pripomniti, da bi našla jezernice menda še prej v kakšni domači mlaki.“

„Jezernice? Ne! Žabe že,“ meni Miha osorno, a v naslednjem hipu vzklikne veselo. Zagledal je bil v bičevju čolnič. V skoku sva bila tam in kmalu potem sva veslala ob obrežju, a Miha je srečno našel pet eksemplarov velikih jezernic. Skrbno jih je zavil v svojo žepno ruto ter, zmočivši vse skupaj, je pokril svoj zaklad na čolničevem dnu s svojo suknjo.

Odveslava proti sredini. Niti na um nama ni prišlo, da odtegneva s tem nekomu sredstvo, vrniti se na otok.

Lepo si baško jezero! Tiho, mirno dihaš pod kipečim vrhom skalnate Jepe, moten demant obdan z nasičenim zelenjem igličastih gozdov in močvirnate planote. Ob obrežju nobene vasi, le tam na vzhodu pod goro Taborju blesti bel zvonik, a na zahodu se zgublajo v megleni daljini zamazani obrisi ljubkih Bač, za njimi veličastna masa Dobrača, njim nasproti ponosne razvaline nekdanjega silnega gradu bekštajnskih knezov, kamor je zahajal Makso I. vznemirjat divjačino in učiti se slovenskega jezika. Lepo si baško jezero in krasna je tvoja zenica, temni otok v tvoji

sredini. Lepo si baško jezero, blagodejno vpljavajoče na razdražene živce.

„Hoj-o! Kdo se vozi v našem čolnu?“ ogласi se zdajci nekdo od brega.

„Ej Miha, naju že imajo. Vrniva se.“

„Da naju pomečejo v vodo.“

„Nu, nu, bodi malce uljuden. Glej, ženske so, ponudiš jim svoje jezernice, pa smo koj dobri.“

„Jezernice? Si pozabil na norišnico, ki jo sedaj zidajo? Jezernic ne dam, ne za življenje! Pa vrniva se, ker že drugače ni.“

Vprla sva se v vesla in v kratkem sva bila pri mostiču, kjer nas je čakala mala družbica, gospod srednje starosti, mlajša gospa in osemletno dekletce.

„Evo vam gospoda čoln, pa brez zamere,“ rečem jaz in skočim na most.

„Nič takega, če vama drago, prepeljemo se skupno čez jezero do otoka,“ meni gospod veselo.

„To pa že! Prosim, gospa.“

Brez vsake pomoči je bila v čolnu, moje ponujene ji roke se je dotaknila jedva s prsti. Drugače je bilo z dekletcem, ki se je balo vode in guganja, kakor Miha pajkov. Slednjič jo primem okoli pasu, privzdignem in posadim jo v čoln. Sledil je počasi gospod.

Odveslali smo od kraja. Jezik se je nam brzo razvozljaj, Mihi tudi. Gospa je bila namreč rojena

Dunajčanka, Miha pa je bil obiskoval tamkaj akademijo lepih umetnostij in od tam je bil sprejel tudi onih 50 kil ilovice. Tako je kmalu zopet zaškripal pesek pod čolnom; bili smo na otoku.

„Hvala lepa!“ reče gospod. „Ostaneta delj časa na otoku?“

„Otok nameravava obveslati, potem pa nama menda ne bo škodil prigrizek v hotelu.“

„Le vzemita naš čoln. Mi smo namenjeni v kopelj; vidimo se tedaj vsi v hotelu.“

„Na svidenje!“

Prijel sem zopet za vesli in veslal polagoma okoli otoka, medtem ko je Miha risal v svojo mapo. Bližala sva se zopet mestu, kjer so izstopili najni znanci.

„Stoj!“ zašepne nakrat Miha, ki je dosedaj dosledno molčal in me zgrabi krčevito za ramo.

„Te li jaše vrag?“

„Prepovedana je kletev! Tišči jezik svoj rezjanski in glej!“

Obrnem svoje oči v smer, kamor je kazal njegov prst, in vidim v prvič — nič.

„Hm, oblaki se res zbirajo, a dežja ne bo tako kmalu.“

„Kaj oblaki, kaj dež? Skozi bičevje poglej, tja, tja!“

Zazrl sem kos kopeljine utice, skakalno desko, ki je molela iz nje v zrak, a na deski sem zagledal

mного. Zagledal sem Junono. Na skakalni deski je stala naša znanka v rudečkasti kopeljini obleki. Mokra, globoko izrezana obleka prijemala se je tesno bujnega, umetniško dovršenega života. Vsa teža nje-nega telesa je slonela na jedni nogi, medtem ko je bila druga lahno vpognjena. Z mokrimi lasmi obdani obrazek je bil obrnjen proti vodi, a roki je stegovala kmalu v zrak, kmalu jih je spustila ob životu navzdol. Videla se ji je neodločnost, jeli hoče skočiti v vodo, jeli ne. Morda se ji je zdel ta skok preglobok, morda je bila upehana od prejšnjih skokov, morda si je ogledovala telo v mirnem jezerskem zrcalu.

„Lepa je res!“ šepnem in se ozrem po Mihi.

Ta pa je že sedel in s hudomušnim zadovoljstvom skiciral lepo telo.

„To bi bil model, model!“ siknil je med zobmi in z lahno tresočo roko je risal in risal, gledal in risal. Jedva ko je ona skočila v vodo, se je obrnil nekako razočaran v me.

„Prehitro!“

„Čakaj Miha, pride že iz vode.“

Oj kako ves drugačen je bil ta Miha, ki je strmел z nepotrpežljivo napetostjo na prazno skakalnico. To ni bil izraz umetniškega pričakovanja, to, to je bila — pohotnost.

„Evo je!“ vzklikne in prične zopet risati. Sedla je bila na deščico.

„Veslaj malo bližje!“

Mehanično primem za vešli in ne da bi jih potegnil iz vode, kar povzroči vsekakor šum, poženem čoln v najbližjo bližino male utice. Nato pa ležem v čolnu vznak, naslonim glavo v roki in se zagledam v Miho.

Te njegove vodene oči, tako mile drugače, kako so se lesketale! Spodnja ustnica se mu je povesila nekoliko in dve progi, katerih nisem opazil nikdar poprej v njegovem obličju, sta se zarezovali močnejše in močnejše pod njegovimi očmi.

„Šla je, odriniva!“ spregovori Miha čez nekaj časa in zapre polagoma mapo.

„Pokaži!“

„Poglej!“

Res mojstersko roko je imel moj tovariš Miha. V mehkih potezah je bil narisal njeno telo. Vsaka mišica, vsaka zaokroženost je bila izrazovito podana. Narisal jo je stoječo s privzdignjenima rokama in sklonjeno glavo, z onim pol nedolžnim, pol samoljubnim izrazom v obličju. Zraven te glavne skice, bila je še v hipnih, površnih potezah označena druga manjša, predočujoča žensko sedečo. A na obeh je bila Junona — gola.

„Dobro!“ mu rečem ter mu vrnem mapo. Par trenutkov kasneje sva stopila na otok ter na verando pred hotelom. Utrujen sem bil precej, zato sem si privoščil pošteno južino. Miha ni jedel ničesar, pač pa je pogosto privzdigoval kozarec k ustnicama. Go-

voril je malo, oko pa mu je begalo nemirno proti kopeljini utici.

„Skoro bi dél, da pričakuješ koga.“

„Da, njo.“

„Ti ugaja?“

„Precej.“

Prišla je tudi kmalo nato, z njo mož in otrok. Bila je videti nekoliko utrujena in bleda, njeni lasje so se pilepljali čela; vendar je bila živahna in mi je ugajala bolj nego poprej v ladjici. Govorica, pričetkom obča, razcepila se je pozneje na tri dvogovore. Jaz in gospod sva zašla na literarno polje, deklica je našla družabnico v neki veliki mački, gospa pa in Miha sta se od nas vseh zabavala nedvomno najbolje. V razgovoru ji je Miha pokazal svojo mapo. Opazoval sem, kako je ona sledila z zanimanjem posameznim listom, kako je zrlo njeno oko smehljaje name, ko je zagledala moje obličje na debelozrnatem papirju, kako — —

Miha menda ni hotel, pač pa njegova nesrečna roka; gospa je zrla v svojo sliko. Zardela je in hlastnila po listu, potegnila ga k sebi, zgrnila ga pod mizo in stavila v žep. Oj Miha, kako debelo - neumno si gledal takrat! Nasmejal sem se nehoté na glas temu prizoru, ker pa se ta moj smeh ni ujemal s temo, ki sva jo pravkar obravnavala z gospodom, skušal sem ga nekoliko opravičiti s tem, da sem obrnil pozornost vseh na deklico in mačko. Posrečilo

se mi je popolnoma maskirati svojo retirado, za kar me je nagradil v prihodnjem hipu njen hvaležni pogled. Obstopili smo dekletce in mačko in ker smo že stali, odločili smo se tudi vrniti se domov.

Družinica je prebivala v Maloščah, vasi, ki je bila na pol poti do najinega doma. Stopimo tedaj v čoln. Miha je držal krmilo, jaz in gospod sva se menjavala pri veslu, med nama in Miho je sedela gospa z deklico, ki je slonela ob materi, držala jo lahno okoli pasu, gledaje sanjavo v mrak in vodo. Miha je stiskal ustnici in molčal. Je li trpel? Sedaj se zgane, skloni se lahno naprej, in usta mu zadrhté jedva vidno. Med šumenjem potapljaajočih se vesel čulo je moje ostro uho: „Gospa — oprostite — umetniku!“

Držal sem trdno za vesli. Nebo se je vsled oblakov prehitro stemnilo, zato sem obrnil vso pozornost na obrežje, da ne zgrešim lesenega mostiča ter ne zabredem s čolnom v močvirje. Kmalu je zašumelo prvo bičevje okolu nas, bolj in bolj pogosto sta zadevali vesli v trepetajoče bilke. In zdelo se mi je, da slišim iz temnega gozda jezerskih trav tajnostno šepetanje o zmagujoči ljubezni, o pohotnosti in grehu, in zdela se mi je napram tej veličastni melodiji misel na zakonsko zvestobo prava šimera. —

„Kje vraga je most?“ vikne nakrat Miha.

„Tu nekje mora biti. Evo ga! Krmi na levo, Miha, le na levo!“

Še par udarcev in trčili smo ob preperele hlode. Izstopili smo ter ubrali stezo skozi grmovje in visoko travo. Sprva smo hodili drug za drugim, kmalu pa sem bil vsem na čelu, držal sem deklico za roko ter se večinoma pogovarjal z gospodom, ki mi je bil navadno tik za petami. Za njim sta šla gospa in Miha v glasnem pogovoru.

Kar se mi razvozlja čevelj. Oddam tedaj deklico njenemu očetu in stopim vstran, da popravim malo škodo. Tako sem zaostal. Grozno potrudil se pa tudi nisem, da bi dohitel svojo družbo, temveč počasi sem se ji približeval.

Nu, pri tej priliki sem videl sledeči prizor; morda nisem videl prav, a dozdevalo se mi je, da je bilo takole:

Miha je prijel s svojo roko njeno roko in pri-
tegnil jo je k sebi. Obrisi dveh glav sta se zjedini-
li v jedno senco, a le za hip. Potem sem zažvižgal.

V Maloščah smo se ločili t. j. jaz sem šel sam domov; drugi so ostali vsi tam v neki krčmi. —

Drugega dne sem bil že v Mihovem ateljeju, ko še njega ni bilo tamkaj.

Vržem se tedaj na oni kup domačega platna in kmalu zaspim. Ko se predramim, vidim Miho sedeti zopet na onem zaboju dunajske ilovice. Podpiral si je glavo s pestmi, pušil in klet.

„Dobro jutro umetnosti! Miha, imaš li mačka?“
Molk.

„Nu, nu, vesel bodi in prični delati, da se ti jezernice ne usuše. Saj si jih prinesel domov?“

„Vrag jih ima!“

„Kako to? Saj si bil odločen ne dati jih in niti za življenje.“

„Kdo ti reče, da jih nisem dal za — za življenje?“

„Tedaj jih ima ona, Junona?“

„Da, ona, Junona.“

„Potolaži se, saj menda v naših mlakah res ne bodo samo žabe. Zato pa imaš njeno skico, morda ti kaj služi pri delu.“

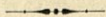
„Vrag jo ima!“

„Ahan! Tedaj ona.“ —

Napalil sem smodko. Kaj sem drugega hotel; pomagati mu vendar nisem mogel. Puhala sem mirnodušno dim iz sebe, Miha pa si je podpiral glavo in klel.

Bila je deseta, bila je ednajsta, zvonilo je poldne. Tedaj pa sem vstal, vrgel ostanek svoje slednje smodke tja pod mizo, da se je razpršela med napol gnilimi jabolki v sto isker, potrepal Miho po rami in rekel:

„Miha, sedaj pa mi povej odkritosrčno, zakaj in po kaj sva šla včeraj pravzaprav na baško jezero?“

Sempronijev pes.

Imam prijatelja v Ameriki... Nu, za božjo voljo, ne smejte se mi! Zakaj bi jaz ne smel imeti prijatelja v Ameriki? Ta je lepa! Tudi sram me ni tega prijatelja, ker on ni noben pobegel blagajnik; bog ne daj, te vrste ljudij mi Slovenci nimamo. S kakšno blagajno bi pač moj prijatelj pobegnil? Prijatelj moj, Sempronij, je poročevalec pri nekem zakonem ameriškem časopisu, ob enem je tudi urednik. Kakor tak sprejema vsak večer redno po jedno grozilno pismo, v katerem pokajo revolverji še vse drugače, nego v mojega prijatelja časopisu. Drugače pa je Sempronij poštenjak od nog do glave in se nikogar ne boji, izven če ga dotični grozilec v kakšni postranski ulici, kljubu new-yorški poulični razsvetljavi prav pošteno naklesti. „Pošteno“ sem rekel, ker tudi v tem obziru je moj prijatelj Sempronij poštenjak; sploh mu je poštenje prirojena bolezen. Vendar se enoličnosti naveliča vsak svetnik. Nič čudnega tedaj, da je bil Sempronij sčasom sit onih postransko-uličnih užitkov, posebno ker se ni nikdar primerilo, da bi sredi teh nastopil katerisibodi ameriški policist na pozorišču. Sicer je šibal moj prijatelj Sempronij

to dejstvo v različnih številkah svojega časopisa, ali pomagalo ni nič. V Ameriki ni to nič posebnega. Če Amerikanci kje v kakšnem javnem lokalu ali na kakšni ulici slišijo ploskajoče udarce, že vsak ve, da sprejema ta ali oni urednik tiskoven popravek, kar je menda preprostejše, negoli naš § 19.

Prijatelj Sempronij si je torej pomagal sam; nabavil si je psa. Sicer bi ne prišel do te misli, ali nekega dne mu je privedel nekdo to domačo žival v uredništvo. Rekel je oni nekdo, da se je pes zgubil, ali moj prijatelj Sempronij ni nobenemu verjel na golo besedo. Psa je lahko tudi podaril new-yorški župan njemu, kar bi lahko čudno razsvetljevalo poštenost onega moža, ki mu ga je privedel. Zato je sklenil umni moj prijatelj Sempronij obdržati si žival vsaj do prihodnjega tiskovnega popravka.

Ta pes je bil Sempronijevo veliko veselje. Da je užil moj prijatelj veliko veselje še le v tujini, je žalosten dokaz nehvaležnosti naše domovine.

Najprej ga je krstil:

„Ime ti bodi „Kastor“ in tvojega potomstva naj bo kakor . . .“

Ko je čul Kastor izgovoriti besedo „potomstvo“, je zarenčal in pokazal Semproniju bele zobe. S tem mu je jasno dovelj označil, da želi ostati samec, nakar je bil Sempronij tako ginjen, da ga je brenil med rebra. To božkanje je kvitirala mrha s strašnim

cviljenjem, vsled česar se je oglasil glavni urednik in lastnik časopisa iz postranske sobe:

„Gospod Sempronij, kihajte bolj potih!“

Nato je Sempronij odgovoril:

„Kakor želite, gospod Bullog!“ ter pričel ogledovati molčé svojo novo lastnino.

Kateremu pasjemu plemenu je pripadal Kastor, se ni dalo več natanko določiti, ker prvič je imel razmršene črno-rujave kocine razne dolgosti, drugič je bil po desni plati telesa ves blaten, tretjič je bil bastard. Star je bil prilično od 5 do 15 let, velik kakor kozel, suh kakor brezplačni dijurnist. Drugače je bil Kastor lepa žival.

Kastor je bil zelo razumen. Politične uvodne članke je poslušal po cele ure molčé. Na največje psovke je zdehal, na uredništvene obiske je renčal. Jedel je isto kar moj prijatelj Sempronij t. j. navadno nič ali skoraj nič. Po dnevi je spal v uredniškem košu, zvečer je šel z urednikom domov.

Nekega takega večera se je prigodilo mojemu prijatelju Semproniju sledeče:

Ko je zavil Sempronij s svojim Kastorjem v postransko ulico, sta ga čakali tam dve tiskovni popravi. Prva ga je prišla za suknjo, ker mu namreč kljubu deljtrajnemu iskanju ni mogla zaslediti srajce ali ovratnice na telesu, druga pa je telovadila po njegovem hrbtu. Sempronij je te popravi sprejel dostojno; prvi je kričal v obraz razne osebne prilastke,

drugo je breal. Na ta krik je pritekel nek gospod s cilindrom na glavi. Bil je Nemec. To izrecno povem, da bi mi kdo ne očital lažnjivosti, češ, tu in tu sem to in to trdil. V tem hipu se je spomnil Kastor svoje dolžnosti do gospodarja in vgriznil je — priteklega Nemca v bedro. Sedaj je ta kričal, medtem ko sta se tiskovni popravi oddaljili. Moj prijatelj Sempronij jo je hotel tudi pobrisati za njima, ali predno je mogel to storiti, je moral vstati. Ko pa je vstal — na ga vraga! — stoji policist pred njim. Sempronij je sicer govoril gladko angleško, oni Nemec pa le s težavo, vendar je policist drugemu več verjel. Moj prijatelj Sempronij je hvalil boga, da je bil Nemec toli pošten, da ga ni označil za tolovaja. Vendar je moral na stražnico in odtod v zapor, dokler se stvar ne pojasni. —

A pes? Te mrhe ni najti nikjer, dasi je policija poslala aretacijski mandat za njo. Vendar to ne vznemirja preveč new-yorško redarstveno oblast, saj ji je pes pustil svojega talca — mojega prijatelja Sempronija.

Časopis.

Učitelj Srnec je imel mačka t. j. maček je imel učitelja Srnca. Učiteljski stan gotovo ni najlažji na svetu, in dasi mu nihče ne odreka idealnosti, vendar tudi nihče ne pomisli, da je treba marsikdaj navdušiti se za ideale, drugače ti otemné. Sicer je to zgodovinska resnica. Naj le omenim Noeta, ki se je tudi navdušil in je vsled tega navdušenja ovekovečen celo v sv. pismu, stare zaveze, da se umemo prav.

Učitelj Srnec se je tudi navduševal za ideale in sicer sredi dobre družbe in to v nedeljo, ker o delavnikih ni imel mnogo časa. Danes pa je bil ponedeljek, in učitelj Srnec je imel mačka t. j. maček je imel učitelja Srnca. Z mačkom, in najsibodi tudi pedagogičnim mačkom, se ne da posebno dobro poučevati. Učitelj Srnec pa je bil mnenja, da se le dobro poučuje, ali pa sploh nič. To mnenje se bo vsakemu razsodnemu možu zdelo nedvomno jedino pravo. Zato tak mož tudi ne bo zameril učitelju Srncu, da je ukazal svoji malobrojni deci držati roke mirno in jezik za zobmi. Sploh bi bil jaz mnenja, da se te dve poslednji reči vse premalo vadi v ljudski šoli, in da bi se jima morale odmeriti posebne

ure v šolskem urniku, ali kakor se že reče oni razdelitvi šolskih predmetov na posamezne ure. Jaz n. pr. sem imel učitelja, ki je „roke mirno“ pridno vadil, a na „jezik za zobmi“ je pozabil. Zato tudi nisem kasneje v življenju nikdar prišel v konflikt s kazenskimi paragrafi glede pretepanja, pač pa mi pravijo, da imam včasih predolg jezik.

Ko so tedaj učitelja Srnce učenci držali roke v miru in jezik za zobmi, vsedel se je gospod učitelj za mizo in nakrat se mu je zazdelo, da ima pred seboj Saharo. Zato je privlekel na dan večerajšnji časopis, razgrnil ga pred seboj po mizi, naslonil čelo na pesti ter se vglobil v dnevne in svetovne novice. Otroci so seveda imeli sedaj priliko opazovati vpliv kulture na dejstvu, da jih učitelj vsled časopisa ne muči z onimi neumnimi vprašanji „koliko je 8×7 “ i. t. d. ter da jih gotovo kake pol ure ne bo. To je tudi dobro, da se pokaže otrokom vpliv kulture na drastičen način.

Učitelj Srnec je tedaj prav ravnodušno bral najgroznejše atentate na potentate, in čisto nič ga ni to vznemirjalo. Kar potrka nekdo na duri in gospod učitelj se strese po vsem telesu. Je pač res čudno, kako more kakšna malenkost preplašiti največjega junaka. A takrat res ni bila malenkost, temveč gospod nadzornik Pravec je vstopil v sobo, predno je učitelj Srnec mogel reči „naprej“. Gospod nadzornik Pravec je sicer le polagoma vstopal v sobo,

najprej s tolstim trebuhom, potem z dolgo brado, potem šele z vsem telesom, a vendar še prehitro za učitelja Srncea, ki ni mogel odpreti mizinega predala, kamor je želel iz dna srca svoj časopis. Hočeš, nočeš iti je moral tudi gospodu nadzorniku naproti, pozdraviti ga in ponuditi mu stolico.

Časopis je ostal na mizi, in gospod nadzornik Pravec ga je začel že ogledovati z nepritajenim zanimanjem. Tudi učitelj Srnec ga je gledal, njega izdajalec.

„Hm, hm!“ naredi gospod nadzornik, čelo se mu zmračí, in roka mu seže po časopisu.

„Dovolite!“ dé galantno gospod Srnec in vzame gospodu nadzorniku časopis iz roke. Potem ga do cela razgrne ter se obrne proti deci. Oko se mu zasveti in glas mu zazvenči z nekako gotovostjo po zraku:

„Tedaj otroci, kakor sem vam že rekel, to je časopis. Ponovi Jakec, kaj je to?“

„To je časopis,“ tenek diskant.

„Dobro si si zapomnil. V časopisu tiskajo novice. Ponovi Tonček.“

„V časopisu tiskajo novice“, drugi diskant.

„Če se v vasi kaj zgodi, nam to povedo sosedeje. Kaj pa, če se v mestu kaj zgodi? Nam more to kdo hitro povedati?“

„Ne.“

„Kaj bi moral storiti tvoj znanec iz mesta v takem slučaju?“

„Priti bi moral k nam povedat, kaj se je zgodilo.“

„Pa če ne more?“

„Pisati bi moral.“

„Dobro. V mestu so pa ljudje, ki zberejo vse novice, kar jih zvedó čez dan, potem jih pa tiskajo na takole velik papir, kakor sem vam ga že pokazal. Ta papir se imenuje časopis in sicer zato, ker pišejo v njem one novice, ki se zgode med tem časom, ko smo mi tu v šoli. Imenuj mi dele telesa, Peter.“

„Deli telesa so: glava, trup, udje.“

„Kateri del je najznamenitejši?“

„Glava.“

„Dobro; po glavi pač spoznamo človeka. Tudi časopis ima, kakor sem vam že rekel, svojo glavo.“

Gospod nadzornik Pravec je strmel. Kaj takega še ni bil slišal vse svoje žive dni. Ta ubogi zakotni učitelj Srnec je pravi Kolumb na vzgojeslovnem polju. „Praktičnost šolskega poduka“ povdarjajo vsi moderni vzgojeslovci, in tudi on, nadzornik Pravec, jo je povdarjal večkrat ustmeno in pismeno, ne da bi vedel, kaj je s to praktičnostjo pravzaprav početi. Tu je mož, pravi mož, ki živi v duhu časa, kaj v duhu časa, več še, ki je duhu časa za tisoč korakov naprej. Vsa čast temu vzornemu učitelju. In

on ga je pri vstopu skoraj po krivem obsodil! To treba poravnati. —

Učitelj Srnec je žel obilo hvale. —

Teden kasneje pa je bilo brati v nekem slovenskem izgojeslovnem časopisu jedernat članek o praktičnosti ljudskošolskega poduka iz peresa gospoda nadzornika Pravca. Koj za tem člankom pa je bil ponatisnjen nastop gospoda učitelja Srnca od besede do besede, kakor ga je bil stenografoval tedaj nadzornik.

Muzal se je učitelj Srnec, ko je neke sobote zvečer to prebral in vzdihnil je ves prepričan:

„Tu se vidi, kaj včasih zaleže pedagogičen maček!“

Posluh.

Vsak človek ima svojo napako ali hibo, ki jo kaj varno skriva pred svetom, tudi ko svet zanjo že dobro ve. Nočem naštevati sedaj klasičnih izgledov, dasi bi jih lahko, ker jezik mi teče v tem pogledu kakor namazano kolo. Pač pa hočem omeniti nekatere morda manj znane. Tako na primer sem poznal jaz pesnika, dobrega pesnika, ki nikdar ni vedel, koliko jambov ima sonetova vrstica in je, vprašan po tem, vedno recitiral Prešernovo: „Poet tvoj nòv Slovénec vénec víje“. Zraven je štel in se navadno uštel za dva poudarka. In ta človek je speval še precej gladke sonete. Poznal sem drugega, ki je pisal kaj bistroumne in bistrovidne kritike o raznih slikah in akvarelih. Na smrtni postelji mi je mož zaupal, da v svojem življenju ni nikdar razločeval rudeče od zelene barve. Imel sem prijatelja, profesorja botanike, ki je slovel radi svojega obširnega znanja. Nekdaj sva lazila po temnih koroških gozdovih. Prijeten hlad, tiha samota in divno zelenje so vplivali nanj kaj sentimentalno. Molčé sva hodila delj časa drug poleg drugega. Kar me prime pod visoko jelko za roko in mi reče: „Prijatelj, v tej tihi

uri bi te rad nekaj med nama vprašal. Jeli to drevo pod katerim stojiva, je li to drevo — bor ali mecesen?“ —

Četrty slučaj naj vam bom jaz sam. Jaz sem o glasbi znal po cele dolge ure govoriti, zdi se mi, da sem nekđaj tudi ocenil z glasbenega stališča celó nastop nekega pevskega društva, in da je ponatisnil to oceno in še druge slične jeden naših prvih dnevnikov. A čujte sedaj mojo izpoved — muzikalnega posluha nisem imel. In to je bilo gorjé, ki sem ga nosil vse svoje življenje, gorjé, ki ga nosim resignirano še danes.

Najprej sem občutil to gorjé v svojih mladih letih, ko bi bil za ves svet rad zapel svoji izvoljenki podoknico. Štiri večere se je trudil tovariš moj Vijo-linski, da me je priučil napevu.

„Le glasno zapoj,“ mi je dejal slednjič, „glas imaš že močan in tudi lep in če glasno poješ, ne bo občutiti tolikanj kakšne morebitne disonance. Pa tremuliraj z glasom, tremuliraj za boga, drugače si „lifran“ že a priori.“

Vzel sem tedaj dobro ubrano kitaro s seboj in hitel sem pod njeno okno ter pričel brenkati, nekoliko spremljevanja sem se bil namreč uže tako mehanično navadil. Pričem tedaj brenkati in se ozrem po njenem oknu. Res, odprlo se je že napol in ona, v belem jopiču, z razpuščenimi južno - temnimi kodri, se je naslonila vanj. Jaz sem le še brenkal: „tra, ta,

ta; tra, ta, ta; tra, ta, ta . . .“ Postavil sem se bil v pozo, jedno nogo naprej, prsa vun, klobuk v tilnik in glavo navzgor. In brenkal sem dalje: „tra, ta, ta; tra, ta, ta . . .“ Slednjič bi moral vendar z glasom na dan. Hotel sem tudi. Ja vraga, mislite, da sem se spomnil na napev? In če bi mi človek tudi porazal moji brezbožni ušesi, ne bi se ga več domislil. Druge pesni tudi nisem znal peti, zato pa sem brenkal: „tra, ta, ta . . .“ Zdelo se mi je, da ona že postaja nepotrpežljiva, nekaj je bilo tedaj le početi. „Tra, ta, ta; tra, ta, ta . . .“ Ženijalna misel mi je švignila v možgane. To je valčkov takt, haló, zaplesimo ji tu spodaj kak valček, da bo zabava vsaj večja. In zaplesal sem ga, to pa perfektno, ker plesati pa znam. Ali kolikor sem tudi kolobaril pod njenim oknom, milosti si s tem nisem priboril pri njej. Nasprotno, v glasen smeh je poknila in nasmejala se je do dobrega. Jaz pa sem žel hvalo vseh humoristov: pozabljenje. Nič več ni marala zame.

Nikoli nisem mogel dognati, zakaj Slovenci tako radi pojejo ono iz nemškega taborja ukradeno: „Okoli mize se okrogla pesen poje“. Bodi v katerikoli družbi, nikoli nisi varen pred ono pesnijo. Pri najlepši zabavi, sredi najzanimivejše debate, ti jo začne cvrčati kak kljunček in haló vsi za njim. Sedaj imaš muko za najmanj pol ure. Kar mrzlo ti gomazi po hrbtu navzgor, ko opazuješ, kako se ti bliža konec, t. j. kako odpoje drug za drugim

svojo pesen, in boš tudi ti kmalu žrtev. Bežati? Ej to ne gre, to bi bilo smešno, pobalinsko. Sreča zate, če določijo že naprej, da plača oni, ki se bo branil peti, kako malenkost v dober namen. Koliko kronic sem daroval na ta način že marsikateremu narodnemu društvu ali marsikakšni pobožni bratovščini. Zato bi bil lahko že marsikje časten ud. Hudo pa je, če se kaj sličnega ne določi, ampak velja le oni absolutni „moraš“. V takih slučajih sem šele spoznal svojo iznajdljivost in duhovitost. Lotil se me je tedaj kak hud kašelj, ker sem potegnil slučajno preveč dima iz svalčice v se. Semtertja sem se ravno v istem hipu vrezal v prst, da je kri kar curljala po prtu. Ali pa sem se zadušil ob kosu kruha. Vse to seveda ne ravno tedaj, ko je bila vrsta neposredno na meni, temveč ko bi imel še jeden pred menoj peti. Pogosto me je rešil moj govorniški talent. Ko je namreč vrsta prišla name, sem vstal in govoril prilično takole: „Krasno je petje v domačem krogu, ni je pesni bolj izvišene, nego če pride iz prostih prs. Tudi jaz sem oboževatelj petja in rad zapojem, ali oprostite, da danes ne morem. Ne morem pravim, in koj vam povem, zakaj ne. Žali me spomin na tužne brate v... (tu nisem bil nikdar v zadregi za kraj). Mi se veselimo, mi pojemo, oni tugujejo. Mile gospe in gospice, dragi prijatelji in tovariši, pravo srce se spomni tudi v veselju žalostnih naših razmer. Predlagam tedaj, da nabereimo mal dar za družbo...

i. t. d. Dovolite, da nabiram jaz, petje lahko nadaljujemo.“

„Bravo, bravo!“

Na take in jednake načine sem se zvil iz zadrege. Večinoma sem prikril s tem svojo hibo, le če je bil Vijolinski v naši družbi, je bilo to malce težavno. Ta človek je bil brezsrčen dovelj reči, če je prišla vrsta name: „E kaj boš ti pel, nabiraj raje za tužne brate!“

A sedaj mi nikar ne mislite, da mi je ostala tajnostna moč v srce segajoče glasbe neznana, ali da sem celo bežal pred njo. Oj ne, obiskoval sem pridno opere in koncerte, divil se nebeški spretnosti Kubelika in Ondříčka in drugih korifej na muzikalnem polju. Dobro sem vedel, kaj je mojstersko igranje na klavir, in kaj je „fušerija“. Občutil sem glasbo z vso svojo dušo, ali proizvajati, in bodisi najmanjšo pesnico, tega nisem znal.

In sedaj čujte višek mojega gorja: Podučeval sem celó nekdam petje. Kaj človek ne stori vse za ljubi kruhek. Jaz n. pr. bi se tudi na glavo postavljaj sredi frančiškanskega mosta, če bi si drugače ne znal služiti denarcev. A da bom kedaj podučeval tudi petje, o tem se mi ni nikdar sanjalo. Hvala bogu, da je imel moj učenec isto hibo kakor jaz, bratov in sester ni imel, stariši so bili tudi brez posluha, le babica ga je nekdam imela, ko je še pela

na koru; sedaj pa je bila gluha. Iskali so učitelja petja. Huda mi je tedaj predla, zato se koj oglasim.

„Tedaj vi ste učitelj petja?“

„Profesor petja, prosim.“

„Ah, oprostite.“

„Nič, nič. Študiral sem konservatorij v Boljuncu.“

„V Boljuncu, to je daleč?“

„V Italiji.“

Boljuncец je sicer vasica v Istri, a zanjo vedo Slovenci bore malo. Nu, pogodili smo se. Potem pa sva začela oba, jaz in moj učenec, rjoveti ob nekem starem klavirju, da res ne vem, kdo se je bogu bolj smilil, jaz ali moj nadebudni dečko. Okna sem previdno vsa dvojno zaprl, radi prepaha, da se ne pokvari moj profesorski glas. Potem pa je šlo: „la, la, la, la, la, la, la“ skalo gor in „la, la, la, la, la, la, la“ skalo dol ves teden. Mati mojega učenca je pri tem stala navadno pri durih in pobožno prekrižala roki čez tolsto telo ter odprla usta, da bi ji pač nič ne ušlo od tega muzikalnega užitka. Prihodnji teden sem jemal trozvok z oktavo: „la, la, la, laaa“ gor in „la, la, la, laaa“ dol. Tretji teden sva se vadila v pesni: „Jaz pa pojdem na Gorenjsko“, tako da so ljudje po drugih stanovanjih vedno tekali k oknom, da bi videli kdaj pridejo vojaški novinci mimo.

Četrty teden mi naznani gospa, da je povabila več gospic in gospodov k večerji.

„Tudi vi morate priti, peli in igrali bomo na glasovir, in vi boste tako dobri, zapeti tudi kakšno.“

Ker nisem zaupal vsej povabljeni družbi istega muzikalnega posluha, kakor sem ga imel jaz, prosil sem gospo dvajset kron „na račun“ ter sem z njimi zginil za vedno.

Kaj vam bom še dalje pravil vse svoje gorjé.

Najlepše dekle v fari me je zapustilo, ker ji nisem hotel (t. j. znal nisem) zapeti neko pesen.

Pozneje sem dobil kaj muzikalnega šefa. Sedela sva pri dolgi mizi in risala, on je kontroliral mape, jaz sem profiliral. To delo je kaj tiho, a moj šef ni bil tih. Vedno je kakšno pel napol glasno. Pogosto pa je prenehal svoje delo.

„Čujte, čujte! Se li spomnite na napev one pesni „snoči pa je slanica pala“.

Vedno „ne“ reči, ni kazalo.

„Hm, zdi se mi, čakajte, ne spomnim se ga takoj.“

„Brum, brum, brum, brum. Ni li tako?“

„Res, res, brum, brum, brum, tako bo.“

„Ne, tako ne more biti. Meni se vse zdi, da je tako: brum, brum, brum.“

„Saj res, brum, brum, brum.“

„Hvala!“

To se je ponavljalo najmanj trikrat v dnevu.

Na najlepšo sem naletel pa v tem slučaju.

Seznamim se pri nekem koncertu z debelim gospodom. Pevka Vriskajeva je uprav pela slednjo številko, potem je sledil odmor. Jaz in oni debeluh se podava v buffet ter obsediva za mizo še, ko je nadaljeval koncert.

„Vrskajeva lepo poje,“ omeni on, „le pri slednji pesni, se mi zdi, ni popolnoma blestela.“

„Hm, nisem opazil.“

„Ne? To je pa čudno, zgrešila je tamle pri onih besedah . . .“

„Aha, pri besedah: z valovi čudno govoré.“

„Ne, ne. Pri besedah: in gledam in štejem zvezdé.“

„Vi se motite!“

„Dovolite, morda se pa vi?“

„Pa zapojte dotično mesto kakor mislite, da mora biti.“

„Zapojte vi vaše najprej.“

„Prosim, prosim, dajte vi prej.“

„Ne, ne, le vi, vi.“

„Hm, hm,“ rečem na to jaz, „kaj se bom prepiral z vami, ko ste gotovo bolj kompetentni nego

jaz. Jaz namreč nimam, med nama rečeno, dobrega posluha.“

„Kaj,“ se začudi on, „tudi vi ne?“

„Tudi? To pomeni, da vi . . .“

„Ga nimam.“

In stisnila sva si roki, bratovsko sva si jih stisnila oba — trpina.

Donesek k literaturi.

Pesnik in romanopisec Julij je imel pred kratkim kritičen dan. Globoko v dušo se je čutil zadetega in že je mislil obesiti na klin — ne sebe, bog ne daj! — ampak svojo liro in muzo ter se vdniniti pri kakšnem notarju za pisarja. A to bi bila ogromna izguba za naše mlado slovstvo.

A kaj je pripravilo Julija do tega sklepa?

Pri svojem prijatelju je bil v posetih, pri svojem najboljšem prijatelju, kateremu je poslal vsakdar prvi iztis svojega najnovejšega romana, oziroma zbornika poezij, z običajno dedikacijo na prvi strani. Pri tem prijatelju je bil tedaj, in pomenila sta se o marsičem. Nakrat pa je prijatelj nekam odšel za par hipov, in tedaj je Julij brskal po prijateljevi knjižnici. Tamkaj je tudi zasledil vse svoje romane in pesni z običajnimi dedikacijami, a — nenarezane.

Grozno!

Ta njegov najboljši prijatelj tedaj ni bral njegovih del.

Grozneje!

On jih je celo hvalil povsodi ter o njih razpravljaj kaj temeljito, posebno v ženski družbi.

Najgroznejše! Vse to mu je tudi priznal v obraz, ko ga je povprašal po njegovi vrnitvi v sobo o tej zadevi.

Četrta stopnja pridevnika „grozno“!

Rekel mu je: „Kaj misliš, da jih kdo drugi bere? Vsi crpamo podatke o tvojih romanih in pesnih iz ocen kritika Ostropera in s tem se zadovoljujemo.“

Radi tega je sklenil pisatelj in pesnik Julij obe-siti svojo muzo in liro na klin. Ali predno se je od-ločil k temu ubojstvu, obiskal je še prej kritika Ostropero.

„Gospod Ostropero“, potožil mu je, „moj pri-jatelj ne bere mojih romanov in pesnij, dasi mu jih jaz redno pošiljam z običajnimi dedikacijami.“

„Hm, gospod Julij, to naj vas ne žali, prijatelji navadno ne beró proizvodov svojih prijateljev, po-sebno če so, kakor je vaš na primer, sami pisatelji.“

„Ah tako! Tedaj mu tega ne smem zameriti?“

„Nikakor. Posebno če pomislite, da delajo še drugi ljudje tako.“

„Ni mogoče!“

„Pa je. Prosim vas, čemu bi pa tudi brali vaše romane in poezije?“

„Res ne vem čemu.“

„Nu vidite.“

„Ali kupujejo jih vsaj.“

„To je povsem druga stvar: kupujejo, kupujejo. Tudi jaz sem si kupil naočnike, ker si ljudstvo kri-

tika brez naočnikov ne more misliti; vendar s tem ni rečeno, da jih res rabim.“

„Novo obzorje mi odpirate. Tedaj moje romane in pesni se kupava le radi mode, a bere . . .“

„Bere — nič.“

„Kaj pa bere potem ljudstvo? Nekaj venderle!“

„Menite, da je branje res tako razširjeno?“

„Vsaj govori se tako.“

„Hm, res, berejo: jedilne liste, brzojavke iz Rusije, brzojavke iz Ogrske, borzne brzojavke in druge javke, oznanila in naznanila, ulične in restavracijske napise, molitvenike, ocene in, in, in . . . Prosim vas, dovelj beró.“

„A romane, moje božanstvene romane?“

„Ti so vsi predolgi. Čas je nervozen. „Hitro, kaj je novega?“ — to je parola. Le če koga lomi dolgčas, se spravi na kak podlistek ali uvodni članek.“

„Druge duševne hrane ne zahtevajo?“

„Čemu? Romane, novele in drugo se uče spoznavati iz naših ocen in to jim zadostuje, da govoré učeno o njih. Kupijo si seveda tudi dotično knjigo, v slučaju, da bi kdo hotel dvomiti, da je niso niti videli. A bolj farizejski so nego vaš prijatelj in bolj previdni — obrežejo knjigo za vsak morebitni slučaj. Le redko, redko jo kdo v naglici prelista, med petsto jo jeden bere, vglobi se pa vanjo nihče.“

„Tedaj taka je! Hvala vam. Potem pač razumem izrek, da le umetnik prav razumeva umetnika. Le izvišene duše beró moje romane!“

Julij je poskočil s stola ter prehitel nervozno sobo parkrat gor in dol. Nakrat se ustavi pred kritikom Ostroperom ter mu ponudi obe roki in reče ginjen:

„Gospod, dajte, da vam stisnem roko!“

„Čemu?“

„Tudi vi ste eden izmed onih izvišenih ljudij, tudi vi berete moje romane.“

„Jaz?!“ se začudi kritik Ostropero ter vtakne obe roki v hlačina žepa.

„Da vi!“

„Jaz?! Ne dragec, kaj takega bi mi ne padlo na um niti v sanjah. Prosim vas, kje bi ukra-del jaz potem čas, ki ga rabim, da spisujem literarne ocene!“

Libertas accademica.

Vitez Blaž iz Suhega gradu je klel tako grozno, da bi bilo še vruga strah, če bi ga bil slišal. In prav je imel vitez Blaž.

Ves popoldne je ležal s svojimi štirimi hlapci v rosnem grmičevju tik deželne ceste, prepasan s težkim oklepom in oborožen do zob, tako da so mu ti poslednji od vlage in mrazu že šklepetali in zaman je ležal.

„Še naredilo se mi bo nekaj v trebuhu od te rose,“ je dejal in vstal, „presneto se mi bo naredilo in vse za nič in stokrat nič.“

Vitez Blaž je namreč prežal ves popoldne na nekega trgovca, ki je imel priti po zanesljivih poročilih z dvema vozovoma še pred solnčnim zahodom tod mimo. Sedaj pa je že solnce zašlo in mrak se je umikal že noči, a trgovca daleč naokrog ni bilo na spregled. Vitez Blaž je potegnil skoro polovico svojih brk v usta in jih krepko stisnil med ustnicama, potem je rekel:

„Vrag naj jaše mojega soseda, viteza Tomaža! Jediní on je kriv, da smo mi ves popoldne tukajle segrevali z našimi trebui zemljo; on mi ga je pre-

vzel, trgovca, kljubu pogodbi. Čakaj, bova že obračunala. Aló domov! Jaz sem že žejen in lačen.“

Hlapci so se dvignili in že so jo hoteli ubrati za vitezom Blažem, ko reče jeden izmed njih:

„Nekdo prihaja po cesti.“

„Sam?“ vpraša vitez.

„Sam,“ je bil odgovor.

„Ne bo kaj prida; pa počakajmo ga!“

Počakali so, in res jo prižvižga kmalu zatem slok mladenič z grčo v roki, torbo na rami in oguljeno čepico na glavi. Njegovo žvižganje je razdražilo viteza Blaža.

„Tega zaplenimo!“ je rekel in mu stopil par korakov nasproti, hlapci za njim.

„Gospod stoj, če ti je življenje drago!“ zahrešči Blaž nad prišlecem. A ta ne trenе niti z očesom, temveč vpraša povsem mirno:

„Kaj želite?“

„Vi pojdete z menoj na Suhi grad; zaplenim vas!“ odgovori vitez in potegne meč, a hlapci ob-
sujejo ptujca. Ta pa si jame vihati brčice in reče smehljaje se:

„Takrat ste se zmotili, blagorodni gospod iz Suhę gradu, mene se ne sme zapleniti.“

„Ka-aj? Vas se ne sme zapleniti?“ se začudi vitez in ga meri od nog do glave. „Kdo pa to reče? Prav radoveden sem. Ste li morda sam vrag iz pekla, da bi vas ne smel vzeti s seboj?“

„Ej, gospod iz Suhega gradu, zaman se razvne-mate. Jaz nisem vrag, pač pa sem študent in sicer studijozus philosophiae v... in kakor tak uživam aka-demično prostost. Prosim, le pogledjte in prepri-čajte se.“

Pri teh besedah sname torbico z rame in brska nekaj časa po nji, slednjič najde nek papir, katerega pomoli vitezu pod nos. Vitez Blaž se svoje žive dni ni priučil pisanju in branju, zato je imel vsak papir visoko v časti, kjer ni bilo — nič vzeti, in da v tem slučaju res ni bilo mnogo vzeti, ga je prepričal nagel a temeljit pogled v študentovo bisago. Vendar se je hotel nekoliko pošaliti s tem drobnim človekom, zato mu reče:

„V temi ne vidim pisanega, radi tega morate že priti z menoj v grad. Sedite za kakšnim hlapcem na konja.“

„Naj bo,“ odgovori študent. „Sprejmem vaše povabilo radovoljno, a ne prisiljen, ker jaz uživam akademično prostost.“

„Tako ali tako, z mano morate!“

„Moram, da, ker hočem. Čujte, da se to kljuse le ne prelomi pod menoj in vašim hlapcem.“

„Bodite brez skrbi.“

Prišli so v grad. Vitez se je podal v obednico, kjer je kaj veselo gorel velik plamen v peči. Prižgali so svetiljko in prinesli so obilno večerjo. Vitez Blaž

je vrgel svojo bojno opravo v kot ter sedel k mizi ob peči, študent pa njemu nasproti.

„No, dajte sem oni papir,“ reče Blaž med enim grizljajem in požirkom ter drugim, „da vidimo pri čem smo.“

„Tukaj je, samo glejte, da ga ne pomažete z vinom.“

„Hm, hm!“ reče čez nekaj časa vitez, ko je strmel debelo v ponujene mu čačke, „nekaj takega se res bere tukaj. Vender ne mislite, da me to straši. Vi ste in ostanete moj jetnik.“

„Koliko pa mi plačate mesečno?“

„Plačati? Jaz? Se vam li blede?“

„Blede, čisto nič! Ali vedite, da sem jaz prestal vse filozofske skušnje pri tamle podpisanih magistrjih. Če me hočete tedaj imeti na gradu, plačajte me.“

Vitez Blaž se je popraskal za ušesi. Tako jezičnega predrzneža še ni srečal v svojem življenju. Vendar se je bil Blaž do dobrega nasitil in napojil in bil je dobre volje. Vsled tega sklene nadaljevati burko.

„Vi gospod študent me umete slabo. Za večno vas ne mislim tu rediti. Ali ker ste, kakor pravite, že prestali jedno skušnjo v, boste morali še jedno tu pri meni, od katere bo odvisna vaša libertas accademica t. j. jeli vas vržem v ječo k podganam ali pa vas izpustim in pošljem po svetu.“

„Jaz sem podkovan za vsako skušnjo in jo tudi prestanem. Vaše podgane redite raji s svojimi ostrohrbtimi kljuseti.“

„Ne vem, če ste tolikanj podkovani za današnjo skušnjo. Veste, jaz zaukažem prinesiti nama dva vrča jednake obsežnosti. Ta vrča bova izpila „eks“, in kletar nama ju bo zopet natočil, zopet „eks“ in tako dalje. Kdor od naju bo ležal prej pod mizo, je propadel pri izpitu. Če propadem jaz, ste vi prosti, če propadete vi, pa se pripravite na podgane.“

„Le, le!“ rekel je še študent in potem sta ga pila izurjena pivca vso noč. Ko sta se zbudila drugega jutra, znašla sta se oba pod mizo. Kdo od njiju pa se je prvi zgrudil, ni se spomnil ni študent, niti vitez. Zato sta pričela drugega dne izpit iznova, a takrat je moral kletar Jože paziti, kdo bo prej zdrknil pod mizo. Pazil je res in konstatoval, da sta — oba hkratu. Skušnja se je nadaljevala dan za dnevom, a vedno z istim uspehom.

Tako sta ga pila že deseti dan. Kar priteče sredi skušnje kletar Jože prepadlega lica iz kleti ter šepne vitezu nekaj na uho. Ta prebledi in vzklikne: „Ni mogoče!“

„Pa je tako, gospod Blaž!“ prikima zopet Jože.

Sedaj postane Blaž nakrat resen in reče študentu: „Vzemite svojo grčo v roko in brzo si oprtajte bisago na rame ter izginite iz gradu. A le naglo, dokler mi je srce še usmiljeno!“

Študent si ni pustil dvakrat reči, izginil je za vselej iz gradu in njegove okolice. A ko je že objemaval v bližnjem mestecu kletarico Mino, je še stal vitez Blaž iz Suhega gradu v svoji kleti ter trkal na svoje sodove, praskal se po glavi in ječal:

„Vraga, vse sva izpila, ni dvoma več. Oj, kako si dragocena ti — libertas accademica!“ —

Bajka ?

Živel je v naših časih mož, ha, ha, mož. —

Prosim, to ni nič smešnega, to samo je najostrejša satira, če že ne tragedija.

Ta mož je bil značaj. —

To je fatalnost.

A vrhutega je bil poet. —

Polom !

Poeta je vse hvalilo. —

To je skoraj neverjetno.

Bil je pač velik ženij, in grajati se ga ni upal nihče, dasi je streljal sam tudi semtertja poetične kozle. —

Hvala bogu !

Na te kozle so se usedli prav široko nekateri njegovih kritikov. —

To se često prigodi, da kritiki sedajo na poetične kozle, ker sami navadno jahajo osličke, katera žival se s kozlom glede hitrosti niti ne da primerjati.

Predbacivali so tedaj kritiki na podlagi teh kozličkov poetu enostranost. Rekli so, da gospod poet razun svojih del ni bral, niti od zunaj videl

drugih knjig, in naštevati so oblastno, kaj vse so že oni prebrali, kje in kdaj. —

To je dobro sredstvo dolgočasiti človeka.

A poet je živel kljubu temu še dolgo časa. —

To je pametno.

Slednjič je umrl. —

To je manj pametno.

Predno pa je umrl, je zapisal v svoji oporoki, naj mu polože v krsto izdajo njegovih poezij. —

Ženijalno!

Seveda je datirala ta njegova oporoka iz njegovih mladih dni. —

V starosti človeku kaj takega ne pade na um.

Ko je tedaj umrl, spomnil se je nekdo njegovih znancev na tole željo v poetovi oporoki. Pogrebci so že čakali, ko so še vsi pričujoči ljudje iskali po poetovi obširni knjižnici.

A izdaje njegovih poezij niso našli v njegovi hiši ne tedaj, ne kasneje. —

Bajka?

Hm!!

Predavanja.

Slovenci napredujemo na vseh poljih. Nič se mi ne smejte; ta stavek je resničen. Da je napredek tuintam malce zakašnjen, zato mi ne moremo biti odgovorni; faktum je, da napredujemo.

Napredujemo pa na vseh poljih, sem rekel. Ne samo, da podražujejo hišni gospodarji slovenske narodnosti stanarino, ne samo, da šivajo naši slovenski čevljarji čevlje po najnovejem angleškem vzorcu, ne samo, da imamo že žensko emancipacijo in Prešernov kip; mi napredujemo sploh povsod in če kdaj nazadujemo, (kar pa še ni dokazano), znamo stvar že tako urediti, da ne hodimo ritenski, temveč se raje obrnemo, kar je za nas in za zadaj stoječe na vsak način bolj pripravno in manj katastrofalno.

Gospoda, po tem stavku prosim malo sape!

Mi napredujemo na literarnem polju. Ne menim tu obsežne naše kritične literature, temveč leposlovstvo vobče. Naš Jurčič in sodobniki njegovi so se upali sploh le na kmeta, češ, ta itak ne bo nikdar protestiral. Če se jim je zljubilo gospodskih ljudij, poslali so jih najraje kam na počitnice, pa amen,

tam so jih potem mrevarili po svoje. Tudi tu smo napredovali, oblekli smo frak, postali smo salonski. —

Mi napredujemo tudi na znanstvenem polju in na polju ljudske izobrazbe. Prosim nobenega ugovora. Sicer brezžičnega brzojava nismo iznašli, ali to nič ne dé, saj ga Nemci tudi niso. Zato pa je nek poštenjak iz Litije, (če se ne motim), izumil neke nove citre. Vseučilišča sicer še nimamo zato pa imamo — — predavanja.

Predavanja — brrr! predavanja.

Koliko smo na tem polju napredovali, se sploh ne da primerno označiti. Ni ga kraja, kjer bi ne bilo že kakega predavanja, naša mesta celo . . .

Bog se usmili! —

Sedim nekdanj čisto mirno v gostilni ter se radujem dobrega vinca, ki je sploh v mestnih krčmah redkost.

Moja duša se je tedaj radovala. Splavala je tja daleč k morju, k dalmatinskim skalam, kjer sem bil zapustil nekaj prav nežnega, zraven sem molčal in le kozarček sem obračal med prsti. Vidite, da sem se vedel prav dostojno in da nisem storil nobenemu nič hudega. Kar potrka nekdo ob kozarec, in tišina nastane hipoma. Mal mož z debelo glavo, črnimi lasmi in črno brado stopi za neko mizo, ki je bila višja nego druge. Oseba mi ni naredila simpatičnega utisa in moje srce je zaslutilo koj neznano nesrečo.

„Gospoda moja, Prešeren ...“ začne s hripavim glasom.

„Kaj bo?“ vprašam tiho soseda.

„Predavanje o Prešernu kakor človeku.“

„Aha!“ rečem jaz, govornik pa nadaljuje:

„Prešeren je bil tudi človek ... (jaz nisem bil glede tega nikdar v dvomu) ... pribiti moramo, da je on kakor Slovenec govoril slovensko ... (burni „živijo!“) ... Prešeren je naš ... („živijo“) ... itd.

Plačal sem in odšel. Čestilec sem res Prešerna in celo na pamet znam bolj znane njegove poezije, pojem jih tudi, kolikor so uglašene, vse izdaje njegovih poezij hranim doma, ali dovolite, nihče ne bo zahteval, da bi moral poslušati jaz vsako predavanje o našem velikanu, in današnje bi bilo — ednajsto.

Šel sem v kavarno, da si pomirim razdražene živce. Postrešček mi sname prijazno klobuk in palico, stisne mi neko številko v roko ter mi odpre neke duri. Stopim v prostrano sobo, kjer je bilo zbrano precejšnje število ljudi, posebno ženskih. Sedeli so okoli miz, razgovarjali se glasno in pili kavo, čaj in kar se v kavarni še vodenega dobi. Naročim si kave. Neznani čuti me je sicer gnali nazaj v prvo sobo, da si je ista bila prazna, a ostal sem na svojem mestu, ker sem zagledal interesanten profil ženske glavice. Nu, jaz kakor umetnik znam to uvaževati.

Kar ti začno vsi ploskati. Kaj neki to pomeni? Že stoji nekdo na stolu in jame hreščati:

„Gospoda moja, alkohol je najkrutejši naš so-vražnik. Alkohol, gospoda moja, alkohol . . .“

Tedaj iz dežja pod kap.

„Plačam!“ rečem tiho blizustoječemu postreščeku, „plačam in grem.“

„Plačate lahko, a oditi do sklepa govora ne morete.“

„Ka-aj? Ne morem? Čujte, meni je slabo!“

„Pozovem zdravnika, jih je več tukaj.“

„Bravo, še to! Jaz moram vun!“

„Pssst!“ nato nekateri okolustoječi.

Zdaj mi pride rešilna misel v glavo. Kolikor mogoče glasno rečem:

„Postrešček, steklenico konjaka!“

V Berolinu so te dni poskušali vlake, ki so predirjali 200 km na uro. Gospoda moja, to je prava bagatela proti hitrosti, s katero sem prišel jaz po gorenjem „medklicu“ iz sredine antialkoholikov med krščanske ljudi.

Ali moja mera danes še ni bila polna.

Na ulici me spozna kljubu slabi razsvitljavi moj nekdanji znanec Žledra. Spoznal me je po mojem klobuku.

„Oj dragec, dragec! Deset let se nisva videla. Z mano pridi, užival boš nekaj nocoj.“

„Kam pa?“

„V dvorano.“

„Kaj pa je tam?“

„Boš že videl; večja družba nas bo.“

Šel sem z njim. Speljal me je par ulic dalje, potem sva stala na širokih stopnicah.

„Ti prijatelj,“ ga ustavim, „predno pojdeva gor . . .“

Nisem skončal svojega stavka, niti ga mi ni bilo treba dopolniti, ker od zgoraj dol je zadonel v tem hipu glas čez stopnice:

„Gospoda moja, jaz sem raje spopolnjena opica, nego degeneriran človek!“ nato burno ploskanje.

Jaz pa povzamem:

„Prijatelj, le pojdi gor in se dobro imej! Mene ne spraviš gor s tremi pari volov.“

„Res ne?“

„Ne.“

„Obžalujem!“

Razšla sva se.

Da sem si poželed po vsem tem strahu mirnega koticčka in čaše vina, mi nihče ne bo zameril. Tako sem zopet stal pred vratmi neke krčme in držal sem za kljuko.

„Hočem, nočem?“ sem ugibal, v pravičnem strahu, da morda ne sedi za temi vratmi zopet kdo, kateremu leži kako predavanje v srcu ali želodcu. Tu me rine nekdo vstran.

„Se bojite vstopiti?“ me vpraša.

„Skoro.“

„Nimate drobiža?“

„O tega že imam, že! Ali neka druga je.“

„Kaj pa?“

„Greste vi v krčmo?“

„Da.“

„Poglejte malce, če ni koga notri, ki kaj predava.“

„Predavanja se bojite?“

„Kakor vraga!“

„I nu, v tej krčmi ga ne bo zlahka, le vstopiva.“
Vstopiva; res, predaval ni nihče.

Sedeva za mizo.

„Res,“ pravi moj novi znanec, „da prideva na prejšnji pogovor, pred predavanji ni človek nikjer varen.“

„Da“, mu pritrdim jaz, „britke izkušnje sem imel danes.“

„Stvar je skrajno nadležna, nikjer morda ne tako, kakor pri nas v našem mestu.“

„Gospod, jaz imam idejo, kako bi se temu opomoglo.“

„Na dan ž njo!“ reče on.

„Vam jo zaupam, ker kakor vidim, ste tudi nasprotnik te nadloge.“

„In še kakšen!“

„Zavarovalnico proti predavanju ustanovimo.“

„Brilantna ideja!“

„Kaj ne?“

„Mi jo prepustite?“

„Jako rad. Ali kaj boste z njo?“

„Govoril bom o nji.“

„Kaj ste rekli?“

„Predavanje oznanim, na katerem . . .“

Grozno neumno in debelo sem ga menda pogledal v tem hipu, ker obmolknil je nagloma. —

Termopile.

V izgubljenih urah, kadar res nimam nič opraviti, niti notirati dovtipov za kak slovenski humoristični list, v onih zgubljenih urah se rad pomenkujem z gospodom profesorjem Pečatarjem o zgodovini. To je koristno, ker prvič si pritrdim v spominu zopet enkrat letnico vladanja Nabuhodonozorja in ono bitke pri Trafalgaru, kateri letnici navadno zamenjam med sabo, ali pa tudi s kakšno povsem drugačno; drugič pa je zgodovina učiteljica našega življenja. To poslednje pripoznavam jaz tudi rad in se ravnam vsikdar po njenih zlatih naukih. Tako n. pr. me ne spravi noben hudir za nobeno ceno na Filipinske otoke, odkar so tam Magalhaesa ubili. Poleg vseh teh razlogov pa je tudi ta, da g. prof. Pečatar rad obravnava kak predmet iz zgodovine. Nu, in čemu bi mu kvaril veselje?

Nekega dne prideva v pogovoru na Špartance.

„Jak narod!“ pripomnim jaz.

„To je tudi umevno, ker . . .“

„Seveda, seveda, ker so imeli dobre izgledе.“

„To uže, vendar glavna stvar . . .“ povzame on.

„Prosim, g. profesor, izgledi so glavna stvar. Le pogledjte malo na nas Slovence. Če jo eden takole zakroži, haló vsi drugi za njim tudi takole. Špartanci so pa imeli dobre izgleda: Termopil pri Leonidah. Prosim!“

„Leonid pri Termopilah“, me popravi on, ki je imel sploh to grdo navado popravljati mi vsa zgodovinska imena.

„Naj bo po vašem, to ne spremeni dejstva. Vender mi boste priznali, da je to dejstvo unikum v vsej zgodovini, če abstrahiramo našo črkarsko pravdo.“

„Res je“, pritrdi nato on, „vender dovolite mi vprašanje: Zakaj niso Špartanci sprejeli ponudbe svojih sovražnikov, naj odrinejo domov, temveč so raje vstrajali do slednjega moža in slednjega diha?“

„Ni težko odgovoriti: Vzgojeni so bili tako. Vsak Špartanec je moral naučiti se junaško umreti.“

„Bosa!“

„Pa naj bo bosa. Veste vi bolje?“

„Vem; ali pomislite vi.“

„Hm! — Aha že imam. Siti so bili one črne juhe, ki so jim jo kuhali dan za dnevom doma.“

„Bosa!“

„Črna juha?“

„Ne, ampak vaša trditev.“

„Aha, tale bo! Zato so vstrajali, ker so hoteli dati kaj zaslužka domačim umetnikom.“

„Kako?“

„Nu mislim na ono spominsko ploščo z napisom: Krúlontaj én trebuhó, kaj pájčevne v njém se delúntaj. Te plošče bi potem ne mogli vzdati v tamošnjo krěmo, če bi oni ne padli, in umetniki bi bili ob zaslužek ter krěmar ob dobiček.“

„Bosa!“

„Koliko bosih bo še danes? Menda ne mislite pripeljati kar celega samostana bosonogih menihov v kavarno.“

„Ne, ne! A ugibajte dalje.“

„Hm! Morda so imeli hudobne babure doma, in jim ni kazalo vrniti se ne z, ne na, ne pod ščitom.“

„Bosa!“ zopet on.

„Hvala! Veste, zakaj so Špartanci padli pri Leonidah ali Termopilah?“ nato jaz.

„Vem; a ugibajte vi!“

„Jaz za svoj del sem že na čistem, g. profesor, in če se Špartancem še ljubi padati, za svoj del jim privoščim iz srca. A vi ne veste!“

„Vem; a ugibajte vi!“

„Ne, dragi gospod profesor, jaz ne ugibam; to je vaša stvar — ker ravno zato so padli Špartanci pri Termopilah, da bodo ugibali o tem še pozni profesorski rodovi.“

Nočni pogovor.

Zbudil sem se. Tajnostno je sijala blede luna skozi špranje vegastih veternic v mojo tesno sobico ter obsevala posebno mojo srajco, ki je bila zdrknila s stola na tla. Če bi bil kaj sentimentalen, počel bi sedaj sanjariti, in jutri bi imeli ducat sladkosnednih pesni na razpolago. A sentimentalne nravi nisem, zato sem se obrnil v zid in skušal zaspati vnovič. Pa vruga, kaj boš zaspal pri tem šumu! Sklonim se v postelji. Straši ne, to sem takoj konstatoval, ker mojih upnikov še nihče ni umrl. Miši tudi ne delajo takega ropota. Kaj neki je tedaj bilo?

Iz priprte moje knjižnice so uhajali glasovi, pri-tajeni a razločni. Poslušam natanko. Slovensko so govorili.

„No, daj malo prostorčka, daj malo in ne pritiskaj tako. Pošten kristjan še spati ne more.“

„Tiho, zelenec zeleni!“

„Saj sem rad tiho, ali da mi tako pritiskaš moje drobne kosti, to ni človekoljubno.“

„Jaz sem pa vezana, jaz sem pa vezana!“

„Saj to že davno sem na tihem slutil.“

„Tedaj molči!“

„Molčal naj bi še povrhu, ko spati ne morem. Oj koliko bolje mi je bilo prejšnje čase pri „Čaši opojnosti.“ Da me je morala nesreča sem privedi:

Oj ljubica iz prejšnjih dni
iz polupozabljenih jasnih dni.“

„Drugih bab mi pa nikar ne hvali tu vpričo mene. Veš, jaz sem „Zlata vas.“ Imela sem že mnogo čestilcev in . . .“

„Oh, saj sem jaz tudi ženska.“

„Kako ti je ime?“

„Erotika.“

„O jojmini, o jojmini!“

Ta vzklik menda ni bil na mestu, ker grozen šunder se vzdigne po predalih. Različne glasove v različnih jezikih je bilo čuti. Prvi, katere sem razločil jasno, bili so:

„riba

ribe

ribi

ribo . . .“

Koj za to slovnico se je oglasil Heine: „Ich weiss eine alte Kunde.“

„Obdrži jo zase!“ nato nek drugi, mislim, da je bil Levstik. A dobrega moža je čakalo še kaj drugega, ker v tem hipu se oglasi zbor:

„Sedem nas je, sedem
doktorjevih sinov.“

To so bili sešitki Glaserjeve zgodovine slov. slovstva. A temu zboru je odgovarjalo pridržano hihitanje nekaterih knjižic kočljive tvarine. Te je zopet resno opominjal Mantegazza, naj mirujejo. Sploh je vsak nekaj bleknil, le na najnižjem predalu so Reclamovi bratci složno drnjohali. Kar naenkrat zagrmi iz višine: „Ruhe!“ Goethe se je bil oglasil, in koj potihne vsa drobnjav, le Leixnerjeva dvojčka sta še nekoliko zaškripala:

Nekaj časa ni bilo čuti ničesar, potem pa zašepeta madama Zlata vas.

„Glej, vsega tega si ti kriva. Zakaj pa vpiješ tako, da se srenjski hlev mora skidati.“

Že sem bil z eno nogo zunaj postelje, da bi prisolil robati madami zaušnico, ker govori tako malo spoštljivo o moji knjižnici, kar odgovori Erotika:

„Ta je lepa, sedaj zvrača krivdo name. Kaj se res ne spomniš, da si ti nekaj zavpila, nek: o jojmini.“

„Res, prav imaš, te besede so moje. Dète vunder, kako človek pozabi!“

„Kaj te je pa tako prestrašilo?“

„Veš, nič dobrega nisem slišala o tebi.“

„Kaj neki?“

„Smodili so te, kaj ne?“

„Seve, seve.“

„Pa nič kaj moralna nisi?“

„Zato sem mlada.“

„Kaj mlada, mlada. Sem li jaz stara? Pa sem vendar Ožbeta in Lizo tako lepó poročila, da me vse hvali. Resnično, resnično, kar se v življenji dobroga seje, gotovo enkrat svoj lep sad obrodi.“

„Govoriš kakor sv. pismo.“

„Na to sem ponosna. Ali o tebi pravijo, da včasih ne govoriš moralno, celo kolneš. Se nič ne bojiš boga?“

„Ni še saldiral račun pošteni.“

„Dète šentaj! Kako govoriš?“

„Quando tu dormirai dimenticata?“ *
oglasil se pri tej priči Lorenzo Stecchetti v temini.

„Pssst! Ne rentaći zopet tako surovo!“ opomni Erotika Zlato vas.

„Rentaći, rentaći! Kaj sem stara babura, da rentaćim?“

„Ha, ha, ha, ha!“ se zasmije sedaj Mark Twain, in v italjanski jezik prestavljeni Viktor Hugo jame bloditi v neki čudni mešanici. Zato se pa oglasi veseli profesor Scheinigg kaj razločno:

„Ušen je ledek stan,
kedar je prov pelan,
kedar ha prov pela,
ušen je ja.“

* „Kdaj boš spala pozabljena.“

„Zdaj je tukaj veliki bankrot!“ vzdihne Erotika. In res jedva je spregovorila, že se oglasi originalni Prešeren iz leta 47.

„Vsi pojte rákam žvížgat!“

Za njim pa zaihti sinko njegov Fischerjeve izdaje:

„Vsi pojte rakom žvížgat!“

To pa ni nič motilo učenega Delitzscha, v enomer je godel: „J ah ve ist Gott.“ Vmes se začuje glasen kreg; deseti brat in Martin Krpan sta si jih dajala. Zato sta pa Sjenkijevič in Korolenko si kaj domače ponujala drug drugemu svoje mesto. Le Vodnik je prišel neko prav poskočno, kar zdrami Boccaccia, da jame pripovedovati najnovejšo svojo novelo. Jedva ta je zbudil Goetheja, ki mora imeti res vrlo dober spanec.

„Ruhe!“ zakriči zopet, in šum se poleže.

„Prijetelji kar tiho“, pripomni še Prešeren, „drugače nam začne kaj iz „Wilhelm Meisters Lehrjahren“, potem do jutri ne bo spanca.“

Mir je zavladal, le Stecchetti je še zabrbral v polsnu:

„E non destarmi più.“ *

Jaz pa vstanem in skrbno zaklenem knjižnico. Nato se vležem na levo stran in zaspim.

* Ne zbudi me več.

Kritik.

Gospod Erihtonij je sklenil postati leposloven ocenjevalec ali kritik. Prišel je do tega sklepa čisto po naravnem potu. Lirične njegove pesni so mu vrnili že vsi evropejski uredniki, kakor dramatik je propadel, kakor romanopisec je faliral. Ker se v svoji mladosti ni naučil pometati cest, mu ni preostajalo drugega, nego postati kritik. Ali k temu mu je pomanjkovalo potrebnih studij. Vendar se napoti do slavnega ocenjevalca dr. Daneba.

Potrka, vstopi in reče:

„Jaz sem Erihtonij.“

„Dr. Daneb. Želite?“

„Postal bi rad leposloven kritik in obračam se do vas za potrebne migljaje. Ne bojte se, vaš trud ne bo zaman.“

„Nu, ustrežem vam rad. Ali dovolite, povejte mi še enkrat svoje ime.“

„Erihtonij.“

„Doktor?“

„Ne.“

„Ne doktor, hm. Profesor morda?“

„Tudi ne!“

„Hm, hm, in vi hočete postati leposloven kritik?“

„Da.“

„Prijetelj, ne smešite se. Ne doktor, niti profesor. Na kakšni podlagi pa hočete kritizovati? Za božjo voljo, veste li, v katerem veku živite? Brez doktorstva in brez profesure ne morete kritizovati niti „sodnijskih poročil“. Gospod Erihtonij, izvolite poprijeti se drugega posla.“

„Ali jaz čutim v sebi kritično žilo.“

„Ne morem vam pomagati.“

„Tedaj doktorat ali profesura?“

„Če le mogoče oboje, ali vsaj prvo.“

„Doktorat, kakšen?“

„Kateri si bodi; doktor juris, doktor filozofije, doktor medicine, doktor filologije, doktor tehnike, to je vsejedno. Samo pravico morate imeti staviti pred svoj podpis črki „dr“. S tem opravičite svojo oceno in jo tudi utemeljite.“

„Tedaj moram na univerzo?“

„Kakor hočete.“

„Zbogom in hvala za pouk, g. Daneb!“

„Prosim dr. Daneb.“ —

Pet let po tem dvogovoru se oglasi g. Erihtonij, takrat dr. filologije, zopet pri dr. Danebu.

„Me še poznate?“ ga vpraša.

„Mislim da. Vi ste g. Erihtonij.“

„Prosim dr. Erihtonij.“

„Pardon g. doktor, nisem vedel.“

„Nič ne dé.“

„Želite?“

„Prosil bi vas, da mi podaste glavneja navodila, ki jih rabi leposloven kritik.“

„Kaj čujem? Kritik želite postati, g. doktor?“

„Da.“

„Ne gre.“

„Kako ne? Pred petimi leti ste mi namignili, da jedino profesura ali doktorat opraviči do kritike; sedaj sem doktor in . . .“

„In s tem ste si temeljito zaprli pot do kritike.“

„Kako to?“ vpraša presenečen dr. Erihtonij.

„V katerem veku pa živite, g. doktor? Dandanes ne velja nobena ocena več, ki jo spiše kak profesor ali doktor. „Dr.“ pred podpisom spravi vso oceno ob veljavo.“

„Kaj res?“

„Istinito, le povprašajte!“

„Potem pa hočem opustiti oni „dr.“ Drugega pripomočka ne vidim.“

„A še ta je jalov.“

„Kako to?“

„Ljudje bodo prišli kmalu na to, da ste vi doktor.“

Dr. Erihtonij je padel težko v stol. Dolgo si je podpiral glavo, a slednjič se mu razjasni obraz in vpraša znamenitega kritika:

„Čujte, kako je to? Ste vi še kritik?“

„Seveda! Pripoznan kakor prej.“

„Vam ni ime Daneb?“

„Seveda.“

„Nu, in niste tudi vi doktor, kaj?“

„Bil, bil, dragi g. dr. Erihtonij.“

„Kako to.“

„I nu, ko je postalo moderno, da kritik ne sme biti doktor niti profesor, napadli so tudi mene od raznih strani. Takrat pa sem dokazal z dejstvi in črno na belem, da jaz doktor — nisem nikdar bil in mir sem imel.“

„Kaj res?“

„Res, res!“

„Tega bi jaz ne mogel dokazati.“

„Žal mi je, g. doktor.“

„A moje studije, moja leta! Kaj naj storim sedaj?“

„Hm, prevzemite kakšno suplenturo na naši gimnaziji. Morda se čez pet let zadeva zopet kaj spremeni.“

Genij humorja.

Prigodi se semtertja, da človek kdaj kam zaide, kamor bi pri popolni zavesti ne šel nikdar. Ni tedaj nobena izvanrednost, če sem jaz pred kratkim zgrešil pravo pot in se znašel sredi temnega gozda, da nisem vedel ne naprej niti nazaj. Kriv tega sicer jaz nisem ravno bil, pač pa so bila znamenja nekega planinskega društva in generalni zemljevid. Je že tako, da so generalni zemljevidi zastareli navadno za 50 let, kar se pa znamenj planinskih društev tiče, so ta v vseh gozdih po navadi zelena, v brezovih gozdih izjemoma bela.

Tako sem tedaj stal tam kakor kak govornik, ki je zgubil nit svojega govora, in če bi bil tedaj blizu egiptovskih piramid, bi lahko rekel: štiri tisočletja gledajo name dol. Ker pa to ni bil slučaj, sem raje molčal in premišljeval, kako bi prišel zopet iz gozda.

Pritajen smeh me predrami. Ozrem se, a ne opazim ničesar. Zopet začujem zasmehujoč hi-hi.

„Nekdo me ima za norca“, si mislim in jamem preiskovati najbližja grmičja, a brez uspeha. Pri tem

pa zagledam precej uglajeno stezico in ob enem sklenem nadaljevati svoje blodenje po njej, naj bo že kar hoče.

Tako sem prišel nakrat do male kočice, stesane iz surovo obtesanih brunov.

Vrata so bila zaprta, na njih pa je bila pribita od dežja oprana vizitnica:

„Dr. Pičispak, genij slovenskega humorja.“

„Glej, glej, kako lepo odkritje si naredil!“ si mislim. „Tedaj le niso prazne sanje, kar se je nam tam zunaj nekako mrklo dozdevalo. Genij slovenskega humorja res eksistira. Ah, ta je lepa!“

„Kaj ne, da je lepa!“ oglasi se za mano nakrat malce zahripel glas.

Ozrem se. Mal mož, temnih kratkopristriženih las, zarjavele polti, skrbno obrit in malih, bodečih oči mi stoji naproti. Oblečen je čisto priprosto v domače platno in domačo volno. Proži mi roko.

„Jaz sem doktor Pičispak.“

„Veseli me. Jaz sem ta in ta, reven zemljan in Slovenec. Ni treba pristaviti, da sem zato . . .“

„Poln križev in težav.“

„Zgrešil sem pot, in dospel sem semkaj.“

„Vem, vem. Že dolgo sem pričakoval, da pridete k meni.“

„Kako to?“

„Najina pota sta se morala križati. Ali vstopiva, trudni ste gotovo, lačni tudi in žejni tudi. Potrpite malce; kam sem neki vtaknil ključ?“

„Morda ga ima vaša soproga?“

„Ne, dragi; dasi je, kakor pravijo, slovenski humor zavožen, vendar tako daleč še ni zavozil. Samec sem. Aha, tu ga imam potuhnjenca.“

Škripaje se odpro vratica.

„Upognite glavo, za boga, da ne butnete v strop. Genij slovenskega humorja namreč ne sme previsoko navzgor.“

Prvi prostor je bila mračna kuhinja z dvema ognjiščema.

„Tu vam skuham kaj malega, medtem pa bodite tako prijazni in stopite k onemu ognjišču tja in popihajte z mehom malo v žrjavico. Dosti isker sicer ne bo dala, a zato so pristne.“

„Zakaj pa tako pokajo?“

„I nu, slovenski dovtipi so, in mnogo neobrušenih gorjancev je vmes.“

Tako sva opravljala vsak svoje delo molče in zamaknjena. Kar reče doktor Pičispak:

„Dobro je, sedaj pa sediva. Nehajte nu pihati, inače se bo ves slovenski svet čudil, odkod danes toliko dovtipov.“

Sedla sva in jela mleti z zobmi, dobro pičo mi je bil zvaril.

„Vince in smodke tudi imam, a to nama pojde tam v mojem muzeju bolj v slast.“

„Čujte“, ga vprašam, „se vsi ti dovtipi, ki se iskrijo od vašega ognjišča tamole, tudi ponatisnejo?“

„I, niti desetina teh. To se vse poizgubi, ker so ljudje preleni poslati jih kakemu uredništvu.“

„Bi jih pa vi napisali.“

„Ej, meni črnilo smrdi!“

„Pa najemite si kakega pisarja.“

„Kako neki, saj sam jedva shajam. Zastonj pa se ne mara tako kmalo kdo truditi v moji službi, raje pošilja brezplačno poročila o veselicah, porokah in drugih nezgodah v svet, samo da potem po njegovi smrti stoje v dotičnem časopisu stereotipne besede: bil je naš sotrudnik. Tako pametni pa naši humoristični listi le še niso, da bi za par doposlanih dovtipov naredili po pošiljateljevi smrti o njem tako neslan dovtip. Če pa je poročevalec takih novic spisal celo par uvodnih člankov, ki se tako malo bero, prigodi se lahko celo, da obrobijo, ko umrje, list s črnim trakom. Kaj takega se pa pri humorističnih listih še ni prigodilo, pri slovenskih še najmanj, ker ti navadno ne prežive sodelavcev.“

„Glej, glej, na to še mislil nisem. Zato tedaj izrek: humor je humoristu nehvaležen.“

„Kaj hočete, tako je pri nas.“

„Zato menda Slovenci nismo za humor sposobni.“

„Molčite mi o tem, če me nočete razjeziti. Pred seboj imate sedaj genija slovenskega humorja in ne kakšnega urednika političnega časopisa, kateremu bi lahko jadikovali pod tem naslovom.“

Jezno me je pogledal mož in obmolknil sem.

Dokončala sva bila kosilce in sedaj sva vstala. Doktor Pičispak me dovede do nizkih vratice, nad katerimi je bila deščica z napisom: Muzej.

Vstopiva. Dvoje okenc je pripuščalo še precej svetlobe v sobico. Sredi sobice je bila mizica, ob stenah pa visoke omare s steklenimi vrticami.

„Sedite!“ mi veli genij slov. humorja in potem prinese trojico temnih steklenic in škatljico smodk.

„Zapalite!“ reče vljudno in si sam prižge smodko, potem pa jame nervozno letati in skakati po sobi.

„To pa je že odveč, da se kaj takega zgubi. Že tri dni iščem in iščem, saj pravim, slovenski humor nima sreče.“

„Kaj pa iščete?“

„Eh, saj vem, da vi nimate.“

„Morda kak rokopis?“

„Ne, hvala! Vijak iščem, da bi odmašil steklenice.“

„Ej, prej bi morali povedati, take reči nosim jaz vedno s seboj. Tu je, odstopim vam ga.“

„Oj, srečen med srečnimi, blažen med blaženimi! Vidim, da ste pravi mož! Sem ž njim! Tako, delila bova med seboj, vi z mano vijak, jaz z vami vino. — Na zdravje!“

„Bog vas živi!“

Izpraznila sva kupici, nato mi reče doktor Pičispak:

„Sedaj pa, če vas zanima, moj muzej.“

„Seveda me.“

Stopila sva k prvi omari. Skrbno jo odklene naš genij. Ozki predalčki polni časniških izrezkov puhnejo svoj zaduhli prah v naju.

Pičispak me prime za roko.

„Priatelj, če vas je kaj humorista, ne preblizu. Tu je strup.“

„Kaj pa hranijo ti predali?“

„Kaj hranijo? Ej, mnogo, mnogo! Ves strup hranijo, s katerim so hoteli zavdati in v novem času še hočejo zavdati slovenskemu humorju. V tem predalčku n. pr. so jako učene razprave jako učenih modrijanov o eksistenci slovenskega humorja. Žalost me obide, če se spomnim, na kako sofističen način so me hoteli zanikati. Tu n. pr. so štirje članki nekega doktorja prava in bogoslovja, ki je prišel do tega imenitnega sklepa: Jaz sem Slovenec in sicer zelo učen Slovenec, korifeja z jedno besedo. V meni je združeno vse slovensko duševno bogastvo, in jaz

čutim v sebi politikarja, nacionalnega ekonoma, govornika, pisatelja, pesnika in filozofa, a humorista ne čutim v sebi. Ergo humorja ni v slovenski krvi, inace bi bil jaz tudi znamenit humorist. Ker nisem, slovenski humor tudi ne eksistira. — Fenomenalno, kaj?“

„Epohalno!“

„A pustimo to, saj pameten človek ve, da humor eksistira. On eksistira v živahni, odločni krvi, ki se je manj učila, a več, mnogo več živela. — Tu drugi predal! Zopet hud strup.“

„Kaj je v njem?“

„Razne ocene, rezke, ostre in skoro povsem neopravičene ocene onih malo šaljivih spisov, ki smo si jih Slovenci vendarle še privoščili. Da, kritizovati pa znajo Slovenci, to je res, posebno humor znajo kritizovati. Skoro bi rekel, da so na onega posebno hudi, ki se drzne blekniti kakšno pošteno. Te kritike so hud strup za mladega humorista; jaz jih hranim ker so skrajno — smešne. Nu, kar še vidite po drugih predalčkih v tej omari, to je zbral vse dolgoletni moj trud. Tiskovni škrti, visokozveneče besede, nedoslednosti raznih političnih časopisov in kar je še drugega neprostopoljnega humorja med Slovenci bilo ponatisnjene, je tu zbrano. Če boste delj časa moj gost, vam je vse to na razpolago. Sedaj pa k drugi omari.“

Odprl jo je, precejšnje število knjig se je razvrstilo pred mojimi očmi. Sredi njih je bila edina zlatom vezana: „Martin Krpan“.

„To je naša humoristična literatura od Trubarja sem,“ reče mi dr. Pičispak. „Seveda sem se držal pri zbiranju teh knjig morda malce drugačnih načel kakor profesor Glaser, ki našteva v svojem „kazalu po strokah za vse štiri zvezke“ slovstvene zgodovine celih pet humorističnih pisateljev z malce več humorističnimi delci. In tudi dr. Ilešič, ki pozna v hrvatskem „Kolu“ le jednega, jedinega slovenskega humorista, bi si pri pogledu na to omaro svoj izrek premislil. Kakor vidite, sem uvrstil „Martina Krpana“ brez vsakega dvoma sem noter in še druge knjige šaljivega obsega kakor n. pr. nekaj Jurčičevih. Potem sem tudi izrezal iz marsikaterega naših leposlovnih listov marsikakšno črtico in jo stlačil v te predale, dasi je bil naš humor do pred par leti, izvzemši častne izjeme, precej naiven. Sedaj je že bolje in upam, da se še poboljša. Potem pa vidite mnogo knjig, ki ste jih vajeni iskati pod rubriko: „modroslovje“, ali „nabožne knjige“, ali „jezikoslovje“, ali povsod drugod, le pod ono ne, kamor pravzaprav spadajo, pod „humor“. Seveda nočem trditi, da so dotični pisatelji res namenoma šaljivo pisali, vendar je v njihovih pozabljenih delih marsikakšno dobro zrnce in — originalno. Če bi se hoteli v vse to uglobiti, morate pač delj časa ostati pri meni. Vabim vas vdruživ!“

„Hvala lepa za sedaj! Hočem si premisliti.“

„Tako je prav! Sedaj pa do tretje omare. Kakor vidite, ji je napis: „poezije“. Na humorističnih ali satiričnih pesnih smo presneto borni. Jedino Levstik mi je prava tolažba, če pogledam sem noter. Ne rečem, da bi je kdo drugi ne zakrožil tudi pošteno, tudi marsikatera narodna pesen je zopet dokaz, da naš narod ljubi humor. Vendar se je v poeziji še veliko več grešilo v imenu humorja negoli v prozi. Za humoristično pesen je vsaka pokveka dobra! Naši humoristični listi ravno na tem največ pešajo. Ali tudi tu sem se držal svojega načela: Kar ni storjenega namenoma, morda je nehotoma. Ej, take poezije pa ne manjka Slovencem. Marsikakšno lirikalnično zbirko sentimentalnih poezij boste tu našli in še mnogo izrezkov povrhu. Jej, če to berete! Ha, ha, za poknit! Primimo le jedno za lase. Tako, poslušajte, to grozno, srce pretresujočo balado . . .“

Že je imel listek v roki. Ustavim ga:

„Za boga ne, da naju ne kompromitirate!“

„Kako to?“

„Misel se mi je rodila, zapisati najin pogovor ter ga priobčiti natanko po resnici. Če vi sedaj berete ono, ono balado, potem moram tudi to omeniti. Ves svet me bo vprašal, kaj ste vi brali. Dolgo ne bom mogel tajiti, na dan bo moralo, in potem uboga moja glava, dvakrat uboga, če — vaše ne vdobe.“

„Aaa! take baže mož ste vi!“ reče nato zagleglo dr. Pičispak in me pogleda ironično s svojimi bodečimi očmi.

„Hm, menda vam ne bo neprijetno,“ se skušam v zadregi izgovoriti, „če objavim najin pogovor?“

„Nikakor ne! Samo jedno prosim, le v kakšnem političnem listu ne.“

„Brez strahu.“

„Potem že, a odgovornosti ne prevzamem nobene.“

„Vso jaz.“

„Dobro tedaj. Ker vidim torej, da vi za liriko nimate pravega smisla, obrniva se do četrte in slednje omare. Tu imam vse številke vseh naših humorističnih listov: trinajst različnih jih je od prvega do slednjega. Kupički niso veliki kakor vidite. V desnih predalih so zaviti v črne zavoje umrli: Brencelj, Brus, Sršen, Železnikarjev Škrat, Rogač, Jurij s pušo, Petelinček, Levstikov Pavliha, Ljubljanski Pavliha, Brivec in Tržaški Škrat. Sami moški, kakor vidite, in dasi so zmerno živeli, živeli so le kratko. Solzo vidite v mojih očeh; njim velja, prerano umrlim. Na tej strani pa sta še živeča vrli naš Jež in trinajsta v številu, ženska — mlada Osa. Tudi ta imata trdo življenje, da bi le imela trdovratno! Mnogo predalov pa vidite praznih. Ti so namenjeni prihodnjim humorističnim listom in morda kakšnemu sedanjemu, če se bo pošteno odebelil. Profesor Glaser pravi v svojih

celih 18 vrstah, s katerimi je premočil vse naše humoristične liste, koj v uvodu: „Za šaljive liste so v Slovencih tla neugodna, ker nas je premalo.“ Podpišem jaz dr. Pičispak ta izrek, a samo do vejice, ker bistrumnosti, ki je po vejici, ne segam niti do kolen. S svojo, sicer tudi doktorsko, razsodnostjo namreč res ne morem pretuhtati, v kakšnem obziru nas je premalo. Saj zdržujemo okrog 50 političnih, razne leposlovne, gospodarske, znanstvene, strokovne, nabožne, vzgojeslovne liste — vraga bi ne enega humorističnega, ali pa dva. — Preveč suhoparne zvoznarske politike se nam vsiluje, altro che! Za 50 političnih listov nas ni premalo! Še 50 nam jih dajte, pa bomo rešeni. Res, da so humorističnih listov uredniki tožili in se še tožijo, da manjka sotrudnikov. A tudi v tem pogledu se še vse premalo spodbuja. Sicer pa humoristi tudi ne vzrasto kar tam za plotom kakor politikarji, oni so bolj redke rastlinice, da bi ne rekel izjeme. Vendar tudi v tem obziru sem že brez skrbi, vsaj ljubljanska lista kažete, da tudi v Slovencih ne pomankuje humorističnih in satiričnih peres. Toda sklep: Ali ga boste še en kozarec ali ne? Ostanete pri meni ali ne?“

„Hvala za prijetne urice, ali ostanem ne. Prvič bi si vaše lepe nauke rad takoj zapisal, in to se stori doma najbolje, drugič pa vas itak še enkrat obiščem, ko bom imel več časa na razpolago. Na vaše zdravje, doktor!“

„Na vaše! Vaša želja, moja volja. Pa pojdite, a ne pozabite priti zopet kdaj k meni.“

Vzel je grčavo palico v roko in spremil me je do gozdnega roba. Tam pa mi je podal roko in rekel mi je smehljaje:

„Pa zbogom! Dalje vas ne morem več spremiti, ker danes imamo geniji humorja raznih narodov svojo sejo. Dasi so skoro vsi drugi v samih frakih in salonih, me vendar neradi pogrešajo. Pa nič mi ne zamerite, kar sem vam rekel, ker vedite, genij slovenskega humorja je dandanes malo drznejši nego je bil pred recimo desetimi leti. Na svidenje!

„Na svidenje, dr. Pičispak!“ —

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIILNICA

00000490228

